

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz kırk ikinci içtima

1 . II . 1337 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	35:36	yüz şer'îye dairesi riyasetine tâyin edilen zat hakkında Adliye Vekâletinden istizahı	38
2. — İcra Vekilleri muamelâtı	49	2. — Trabzon Mebusu Hüsrev Beyin, Bolşeviklerin Londra'da bulunan murahhası Kresin'in Moskova'ya avdeti hakkında Moskova'dan malûmat istenip istenmediğine dair Hariciye Vekâletinden tahriri sual tahriri	39:40
1. — Adliye Vekili Yusuf Kemal Beyin avdetine kadar yerine bir vekil intihap edilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	49,57	8. — Beyanat	38
3. — Lâyhalar	36	1. — Hariciye Vekili Bekir Sami Beyin, vaziyeti siyasiye ve Londra konferansına murahhas izamı hakkında beyanatı	38:39
1. — Liman çavuşları maaşatı hakkında bütçede münakale icrasına dair kanun lâyihası	36	9. — Mazbatalar	36
2. — Antalya, Maraş ve sair mahaller harikzedegânına meccanen kereste itasına dair kanun lâyihası	36	1. — Yozgad Mebusu Feyyaz Âli Bey ve refiklerinin, Yozgad sancağı teşkilâtı mülkiyesi hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/198)	36
4. — Teklif	37	2. — Yozgad Mebusu Rıza ve Bahri Beylerin, Akdağmadeni kazası teşkilâtı hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/211)	36
1. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, mesken icarî vermeyen memurin maaşatından tevkifat icrasına dair teklifi kanunisi (2/220)	37	3. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Kanunu Esasinin angaryacılığa mütaallik 24 neü maddesinin tadiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/204)	36
2. — Karahisarı Şarkî Mebusu Mustafa Beyin, Teşkilâtı Esasiye Kanununun tadili hakkında teklifi kanunisi (2/220)	38	4. — Malatya Mebusu Feyzi Efendinin, Malatya'daki mensucat ve kereste fabrikalarına muavenet edilmesi hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/212)	36:37
5. — Tezkereler	36		
1. — Zonguldak'ta küşat edilecek hastahanenin masrafı olan yirmi yedi bin liranın muvakkat bütçeye ilâvesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	36		
6. — Takrirler	38		
1. — Diyarıbekir Mebusu Hacı Şükrü Beyin, evrakının tesrii intacına dair tahriri	38		
7. — Sualler, istizahlar	38:39		
1. — Kayseri Mebusu Atıf Beyin, Tem-			

Sayfa	Sayfa
5. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, bazı şoselerin turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/203)	37
6. — Siird Mebusu Mustafa Sabri Efeninin, Diyarıbekir'de bazı yolların turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/200)	37
7. — Muş Mebusu Hacı Ahmet Efeninin memurinin azil ve nasıpları hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni	37
	mazbatası (2/208)
	8. — Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, Nı sabr müzakere kanununun tadiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/197)
	37
	10. — İntihaplar
	49
	1. — Adliye Vekâleti Vekili intihabı
	49,57
	11. — Müzakere edilen maddeler
	40
	1. — 1336 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası
	40:49,50:57
	A — Maliye Vekâleti bütçesi
	50:57



BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 1,45 sonra

REİS — İkinci Reis Vekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTIPLER : Ragıp B. (Kütahya), Cevdet B. (Kütahya)

REİS — Ekseriyet hâsıl oldu celseyi açıyorum. Zaptı sabık hulâsası okunacak. Zaptı sabık hulâsası okundu.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

Reisisani Celâleddin Arif Beyefendinin tah-tı riyasetlerinde içtima etti. Zaptı sabık hulâsası kıraat ve tashihen kabul olundu, Trabzon mebusluklarına intihap olunan Hafız Mehmet Efendi ile Celâl ve Hamdi ve Hasan Beylerin mezabıtı intihabiyeleri kıraat ve mebuslukları tasdik olundu. Payitaht ittihaz edilmek üzere evsafı lâzimeyi haiz bir mahallin taharrisi zım-nında teşkil edilen komisyona Meclis âzalarından terfik edilecek zevatın mezun addedilmeleri hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinin tezkeresi kıraat ve bu bapta cereyan eden mü-zakerattan sonra kıraat edilen takrirler meya-nında teklifi vâkım reddiyle ruznamei müzake-rata geçilmesine dair Canik Mebusu Nafiz Be-yin takriri kabul olundu. Mütaakiben Ziraat Bankası Meclisi idare âzalığı için Divanı Mu-hasebat namına Muvazenei Maliye Encümeni Reisi Ferid Beyin tâyin edildiğine dair Heyeti Veki-le Riyasetinin tezkeresi kıraat ve bu baptaki müzakerattan sonra teklifi vâkım reddine dair Sa-ruhan Mebusu Reşat Beyle Karesi Mebuslarından Abdülgafur Efendi ve Basri Beyin takrirleri kabul edildi ve Kırşehir Mebusu Yahya Galip Beyin Divanı Muhasebat teşkili hakkındaki tek-lifi Lâyiha Encümenine havale edildi. Adliye Vekâletinden mevрут üç takım evrak Adliye En-cümenine havale olundu. Gediz, Simav ve sair kazalar ahalisinin ağnam resmi munzamından istisnaları hakkındaki teklifin reddine dair Lâ-yiha Encümeni mazbatası kıraat edildi. Cere-yan eden müzakerattan sonra Lâyiha Encümeni mazbatası ve teklifi vâkile bu bapta verilen takrirler Muvazenei Maliye Encümenine havale ve bu hususta bir kanun tanzim edilinceye ka-dar mahalli mezkûrede ağnam resmi munzam-ının tehiri tahsili kabul olundu. Mecidiye ka-zası merkezinin Kırdük karyesine nakli hakkın-da Kırşehir Mebusu Rıza ve Sadık Beylerin teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyi-ha Encümeni mazbatası Dahiliye Encümenine ha-

vale ve Hekimhan nahiyesinin bir kazaya if-rağı hakkındaki teklifin şayanı kabul olup He-yeti Vekileye lüzumu havalesine dair Lâyiha ve Millî ordu teşkilâtı hakkındaki teklifin şaya-nı dikkat olup Müdafaai Milliye Vekâleti ile Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetine havalesine dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbata-ları kabul edildi. Encümen intihabatına dair şubelerden mevрут mazbatalar kıraat ve İnönü muzafferiyetinden dolayı tebriki muhtevi Çi-ne belediye riyasetinden mevрут telgrafa Diva-nı Riyasetçe cevap itası tensip edildi. İstan-bul'da Tevfik Paşa Hazretleriyle vâkı olan mu-haberata dair Reis Paşa Hazretleri tarafından izahat verildikten sonra Amasya Mebusu Ragıp Beyle refikleri tarafından verilen takrir üzerine müzakere cereyan ederek bilâhare beş dakika teneffüs edilmek üzere celse tatil edildi.

İkinci celse

İkinci Reis Vekili Hasan Fehmi Beyefendi-nin riyasetlerinde inikat etti. Mezkûr takririn müzakeresine devam olunarak Heyeti Vekile namına verilen izahat kâfi görülerek İcra Vekil-leri Heyeti Reisi Fevzi Paşa Hazretlerinin Mec-listen tâyini esamî ile itimat talep etmesine bi-naen âraya müracaat olunarak tasnifi âra neti-cesinde Heyeti Vekileye Mecliste mevcut 134 âzanın kâffesi tarafından müttefik beyanı iti-mat olduğuna Makamı Riyasetten tebliğ edilmiş ve müzakerenin tarzı cereyanından hâsıl olan sui tefehhümün izalesi zımında Mersin Mebusu Salâhaddin Beyin takriri kıraat olunarak esrarı devlete mütaallik hususatta şüpheyi mucip olan kimse aramızda mevcut ise evraku vesaikinin süarti mümkün ile Meclise itası lüzumu hakkın-raki Heyeti Umumiyenin arzusu taayyün ettik-ten sonra sağı günü bermûtat içtima edilmek üze-re celse tatil edildi.

Reis Vekili Kâtip Kâtip
Hasan Fehmi Feyyaz Âli Mehmet Rasim

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa var mı?

RAGIP B. (Amasya) — Takririn mündere-catı zapta geçmemiştir.

REİS — Takririn münderecatı zaptın esasın-

dadır. Buraya geçmez efendim. Şu suretle vukubulan teklif diye zapta geçmiştir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bir nokta vardır. Zannediyorum ki, Meclisteki süitefahümü izale etmek için icabeden tedbirin derhal ve âcilen tatbikini rica etmiştim. Eğer izahatı arkadaşlarım kâfi görürse bilmem. Fakat bendeniz kâfi göremem. Süitefahümün izalesi için lâzım gelen tedbirin tesrii icabeder ve bu nezahatle çalışmak Meclisi Âliye, Makamı Riyasete Heyeti Hükümete lâzımdır. Eğer münasip ise Divanı Riyaset biran evvel Hükümete tevdi etsin.

REİS — Zapta dair bir şey varsa lütfen onu söyleyiniz. Zaptı esasıye tarzı müzakere tamamen geçmiştir. Zabıt hulâsasında da o meseleye müteallik olan mesail bütün ehemmiyetiyle tesbit edilmiştir. Şekil muamelesine müteallik bir noksan varsa tashihat ona göre yapılışın.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Hayır efendim. Bugün Hükümet ne gibi tedabir kabul etmiştir? Hükümetten bunu rica ederim. Ne suretle mümkün ise bunu icra etsin.

REİS — Başka mütalâa var mı efendim? Zaptı sabıka kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Zaptı sabık kabul edildi...

5. — TEZKERELER

1. — *Zonguldak'ta küşat edilecek hastahane'nin masrafı olan yirmi yedi bin liranın muvakkat bütçeye ilâvesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi.*

REİS — Zonguldak'ta küşat edilecek hastahane'nin masarifatı için yirmi yedi bin liranın muvakkat bütçeye ilâvesine dair Riyaseti Celileden mevрут tezkereyi Muvazenei Maliye Encümenine havale ediyoruz...

3. — LÂYİHALAR

1. — *Liman çavuşları maaşatı hakkında bütçede münakale icrasına dair kanun lâyihası.*

REİS — Liman çavuşları maaşatı hakkında bütçede münakale icrasına dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniyeyi Muvazenei Maliye Encümenine gönderiyoruz.

2. — *Antalya, Maraş vesair mahaller harikzedegânına meccanen kereste itasına dair kanun lâyihası.*

REİS — Antalya, Maraş vesair mahaller harikzedegânına meccanen kereste itasına dair Heyeti Vekileden mevрут lâyihai kanuniyeyi İktisat ve Muvazenei Maliye Encümenlerine gönderiyoruz.

9. — MAZBATALAR

1. — *Yozgad Mebusu Feyyaz Ali Bey ve refiklerinin; Yozgad sancağı teşkilâtı mülkiyesi hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/198)*

REİS — Boğazlıyan kazasının müstakil liva haline ifrağı hakkındaki lâyihanın reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, okunmasını arzu ediyor musunuz?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Okunsun da anlaşılışın efendim.

Akdağmadenin Yozgad'dan fekki ile Devci dağma ilhakı suretiyle bir liva teşkili hakkında Bahri ve Rıza Beylerin teklifidir. Boğazlıyan değil; Akdağmadenidir.

BAHRİ B. (Yozgad) — Geri alıyorum efendim, (Geri alıyor sesleri).

REİS — Geri alıyor mesele kalmadı.

2. — *Yozgad Mebusu Rıza ve Bahri Beylerin, Akdağmadeni kazası teşkilâtı hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/211)*

REİS — Gönili kariyesinin mahalle addi hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var.

Lâyiha Encümeni mazbatası

Akdağmadeni kazasına mülhak Gönili kariyesinin mezkûr kasabaya ilhakiyle mahallât âdadına ithali ve ekseriyeti hristiyan olan mezkûr kasaba sekencesinin bu suretle ekseriyetin islâm olarak teşkili lüzumuna dair Yozgad Mebusu Rıza ve Bahri Beylerin Encümenimize muhavvel takriri şayanı müzakere görülmekle ifayı muktezası zımnında Heyeti Umumiyyeye takdimi tezekkür kılındı.

25 Kânunusani 1337

Lâyiha En. Reisi	M. M.	Kâtip
Sinob	Yozgad	Kütahya
Mehmet Şerif	Süleyman Sirri	Cemil Halil

REİS — Dahiliye Encümenine havale edelim, muamelei lâzimesini yapışınlar.

3. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Kanunu Esasının angariyeciliğe müteallik 24 ncü maddesinin tadiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/204)*

REİS — Kanunu Esasının 24 ncü maddesinin tadili hakkındaki teklifin muvafık olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası vardır. Dahiliye Encümenine havale edeceğiz.

4. — *Malatya Mebusu Feyzi Efendinin, Malatya'daki mensucat ve kereste fabrikalarına muavenet edilmesi hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/212)*

REİS — Malatya mensucat fabrikası hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, okunmasını arzu buyuruyor musunuz? (Hayır sesleri). İktisat Vekâletine havale ediyoruz.

5. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, bazı şoseslerin turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/203)*

REİS — Salihli, Borlu, Demirci vesair kazalarla Bursa şosesinin turuku umumiye meyanına ithali hakkındaki teklifin Nafia Vekâletine havalesine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var, okunması arzu buyuruluyor mu efendim? (Hayır sesleri).

Nafia Vekâletine havale ediyoruz.

6. — *Süird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin, Diyarbekir'de bazı yolların turuku umumiye meyanına ithaline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/200)*

REİS — Pervari'ye kadar bir şose inşası hakkındaki teklifin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var:

Lâyiha Encümeni mazbatası

Diyarbakir'den itibaren Silvan, Garzan, Siird, Pervari kazalarına kadar hiç bir tarik bulunmamasına ve sevküleceş noktasından buralarda şose inşası ehem ve elzem görülmesine binan mezkûr kazalar da dahil olduğu halde Pervari'ye kadar şose inşa ve bunun turuku umumiye meyanına ithali lüzumuna dair Süird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin Encümenimizce Şimdilik şayanı müzakere görülmeyen teklifinin reddine karar verildi.

25 Kânunusani 1337

Reis	M. M.	Kâtip
Sinop	Yozgad	Kütahya
Mehmet Şerif	Süleyman Sırrı	Cemil Halil

(Takrir sahibi burada yok sesleri)

REİS — Efendim, Lâyiha Encümeninin mazbatasını kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın, Lâyiha Encümeninin mazbatası kabul edildi ve teklif reddedildi.

7. — *Muş Mebusu Hacı Ahmet Efendinin, memurinin azil ve nasıpları hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/208)*

REİS — Memurin ve müstahdemini Devletin bilâmuhakeme azil edilmemeleri hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeninin mazbatası var, tensip buyurulursa Adliye, Dahiliye, Maliye Encümenlerine havale edelim.

8. — *Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, nisabı müzakere kanununun tadiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/197)*

REİS — Nisabı müzakere kanununun tadili hakkındaki teklifin reddine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var:

Lâyiha Encümeni mazbatası

Millet, hukukunun muhafazasını bilâ kaydüşart umum mebusana tevdi etmişken bir kısım mebuslar ifa edecekleri vazifei vataniyede âharını tevkile mezun olmadıkları halde reylerini diğerlerine bahşeylemeleri doğru bir muamele olmadığına kanı buldukları cihetle nisabı müzakere kanununun lüzumu tadiline dair Erzurum mebusu Hüseyin Avni Beyin Makamı Riyasetten muhavvel yedi maddelik teklifi kanunisi ve esbabı mucibesi Encümenimizce mütalâa ve tetkik olundu. Meclisi Âli, hali hazırda âzasından bir kısmının yekdiğerini tevkile ve mecburen memleketlerine avdet etmeleri suretiyle istisgar edilmiş olmayıp Heyeti Umumiye halinde ve fakat müzakereatta husulü ekseriyet ve nisabı daimiyi temin için ahiren neşrettiği kanunu mahsus mucibince bir adedi muayyen kabul ederek diğerleri müzakerata iştirakte muhtar olmak üzere müstemirren münakittir. Binaenaleyh âzayı kiramdan hiç bir zatın arzusu hilâfına velev muvakkaten olsun Meclisten mufarakata mecburiyeti olmadığından teklifi mezkûrda dermeyan edilen mütalâa gayrivârit görülmele reddine ve Heyeti Umumiyeye arzına karar verilmiştir.

25 Kânunusani 1337

Reis	M. M.	Kâtip
Sinop	Yozgad	Kütahya
Mehmet Şerif	Süleyman Sırrı	Cemil Halil

REİS — Lâyiha Encümeni mazbatasını kabul edenler lütfen el kaldırsın, Lâyiha Encümeni mazbatası kabul edildi, teklif reddedildi.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Söz veriniz efendim.

REİS — İstese idiniz tabii verecektim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Takririmi izah edecektim.

REİS — A beyim istemediniz, istemiş olsa idiniz söz verir idim. Daha evvelece söyledim. Söz vereyim diye, istemediniz.

4. — TEKLİFLER

1. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, mesken icarı vermeyen memurin maaşatından tevkifat icrasına dair teklifi kanunisi (2/221)*

REİS — Mesken icarı vermeyen memurların maaşatından tevkifat icrasına dair Kütahya Mebusu Cemil Beyin teklifi, Lâyiha Encümenine havale edildi.

2. — *Karahisarî Şarkî Mebusu Mustafa Beyin, Teşkilâtı Esasîye Kanununun tadilî hakkın-da teklifi kanunisi (2/220)*

REİS — Encümeni mahsus kanununun tadiline dair Karahisarî Şarkî Mebusu Mustafa Beyin teklifi kanunisini Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

6. — TAKRİRLER

1. — *Diyarîbekir Mebusu Hacı Şükrü Beyin; evrakının tesrii intacına dair takriri*

REİS — Diyarîbekir Mebusu Hacı Şükrü Beyin evrakının tesrii intacına dair bir takrir vardır. Tensip buyurursanız şube riyasetine havale edelim (Hay hay sesleri).

7. — SUALLER, İSTİZAHLAR

1. — *Kayseri Mebusu Atıf Beyin, Mahkemei Temyiz Şer'îye Dairesi riyasetine tâyin edilen zat hakkında Adliye Vekâletinden istizahı*

REİS — Adliye Vekâletinden bir istizah takriri vardır. Henüz Adliye Vekâletine intihap edilen zat vazifesine başlamadığından ve münhal bulunduğu için reyî âlinize arz etmiyorum.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarkî) — Adliye Vekâleti Münhal değil efendim, geçen gün intihap edildi.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Şer'îye Vekili Ef. Hazretleri Adliye Vekâletine vekâlet buyuruyorlar efendim. Müsaade buyurunuz Şer'îye Vekili Ef. Hazretlerinin vekâleti Heyeti Celileniz tarafından vekile bir vekil intihap edilinceye kadar olacaktır.

NAFİZ B. (Canik) — Efendim Adliyede fevkalâde teşkilâta ait kanunlar mevkii müzakere dedir. Bugün intihabını rica ederim.

REİS — Tezkere gelmedi henüz efendim. Bu meseleye mütaallik evrak İcra Riyasetinden gelmediğinden Meclisi Âlinize arz edemem. İntihap bugün veyahut yarın yapılır.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Sivas'ta Mahkemei Temyizin teşekkülünden bugüne kadar teraküm eden binlerce evrakı geceyi gündüze katarak vakfî vücud etmekle çıkarmış muktadir âzaları varken İstanbul'da dokuz ay tereddütten sonra ancak Ankara'ya gelen ve geç geldiği için Millet Meclisi âzalarına kabul olunmamakla mükâfatını alan bir zatın âzalara tercihan Şer'îye Riyasetine tâyin olunmasının ve daha birçok hilâfî usul tâyinlerin, fuzuli olarak Adliye Vekâletini işgal eden, Muhtar Beyden istizah buyurulmasını teklif ederim.

31 . I . 1337

Kayseri Mebusu
Atıf

REİS — Efendim evvelâ bir nokta üzerine Meclisi Âlinizin nazarı dikkatini celbederim. İstizahlar zat namına değil makam namına olur. İstizah takririni reyî âlinize arz ediyorum, kabul buyurduğunuz takdirde . . .

VEHBI B. (Karesi) — Adliye bütçesi var. Reis Bey! O zaman mevzuubahis olsun.

REİS — Bütçe müzakeresi esnasında her vekil sorulan suallere cevap vermekle mükelleftir. İstizah kabul buyuranlar lütfen el kaldırsm (Ret sesleri).

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Neyi reddediyorsunuz yahu?

HÜSREV B. (Trabzon) — Bir kere öyle istizah olamaz. Vekil istediğini tâyin eder. Şu kadar adam kullanılacak dedikten sonra tabii oraya birisini verecektir. Burası memurun kalemi mahsus müdiriyeti değildir.

REİS — İstizahı kabul buyuranlar lütfen el kaldırsm.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Adliye Vekili gelir, söyler.

HÜSREV B. (Trabzon) — Sağmadır böyle seyler.

REİS — İstizahı kabul etmeyenler lütfen el kaldırsm. (Anlaşılmadı sesleri).

VEHBI B. (Karesi) — Bütçesinde sorarız efendim.

REİS — İstizahı kabul buyuranlar ayağa kalksın. İstizah kabul edilmedi. Binaenaleyh Heyeti Celilenize bir şey daha arz edeyim. Bütçe müzakeresine başladığınız zaman en geniş sual ve istizah mevzuu hazırdır. Nizamname mucibince bütçe üzerine sual ve istizah takaddüm etmez. Çünkü zaten bütçede sual ve istizah mevzuubahis olur. Bu hakkınızı her dakika istimal edebilirsiniz. Zaten ekseriyet de hâsıl olmadı.

8. — BEYANAT

1. — *Hariciye Vekili Bekir Sami Beyin, vaziyeti siyasiye ve Londra konferansına murahas izamı hakkında beyanatı*

REİS — Efendim; ruznamei müzakerata geçmeden evvel söz Hariciye Vekili Bekir Sami Beyefendinindir.

HARİCİYE VEKİLİ BEKİR SAMİ B. (Amasya) — Efendiler: Malûm olan bir vazifeden dolayı uzun müddet içinizde bulunamadım. Rusya'dan avdet eder etmez Meclisi Âlinizi tenvir etmek vazifem olmakla beraber bir iki ay devam eden ve talihsizliğimden dolayı en namûsait mevsime müsadif olan seyahat bendenizi cidden pek yordu. Rahatsızım, binaenaleyh bu baptaki mâruzatımı gelecek haftaya talik buyurmanızı Heyeti Muhteremenizden rica ve niyaz ederim (Hay, hay sesleri).

Buradan hareketimde terkettiğim vaziyeti siyasiyemizle buraya geldiğim günü hâsıl olan

vaziyeti siyasiyemiz hakkında muhtasaran iki söz söylemeğe müsaade ediniz. Ben ve rüfekayı muhteremem kendi memleketimiz olan Trabzon'a geldiğimiz zaman, Trabzon'a geldiğimizi aman kimse işitmesin diye kaçakçasına girdik. (Soğuksu) denilen ve içinizde bir çoğunuzun bildiği bir yerde Kumandan Beyefendinin konağında canı imişesine gizlendik. Korkuyorduk ki geçeceğimizi düşmanlar duymasın. Gece yarısı hırsızcasına bir motora rakip olduk ve Rusya'ya geçtik.

Bu sefer avdetimde Batum'da Fransız, İngiliz, Amerika, İtalya kruvazörleri hazır olduğu halde bir Gürcü taburu benim hakkımda değil, Heyeti Muhteremenizin hakkında rasimeî selâmı ifa ettiler. İtalya vapuruna Osmanlı bayrağı çekildi ve ben de sayenizde kemali istirahatle ve emnü afiyetle Samsun'a geldim (Sürekli alkışlar).

HÜSREV B. (Trabzon) — Yaşasın millet (Alkışlar).

HARİCİYE VEKİLİ BEKİR SAMİ B. (Devamla) — Efendiler, iki vaziyet beynindeki fark; Heyeti Celilenizin azim ve imanında gösterdiği celâdet ve şanlı ordumuzun şark ve garpte ibraz eylediği ananevi hamaset sayesinde hâsıl olmuştur. Bendeniz uzak yerlerde bulunduğum için Meclisinizi tebrik şerefinden mahrum kalmıştım. Bu vazifeyi bugün samimiyeti kalbimle ifa ediyorum. Heyeti Âliyenizi tebrik ediyorum. (Teşekkür ederiz sadaları).

Efendiler! Bu mâruzatımdan sonra müsaadenizle biraz Londra konferansı hakkında mâruzatta bulunacağım. Geçen gün Reis Paşa Hazretlerinin Meclisi Âlinizde verdiği izahat mazharı tasvibiniz olduktan sonra, İstanbul ile açılan muhaberat malûmu âlinizdir. Henüz bir cevap gelmedi, bekliyoruz. Mamafih Heyeti Vekileniz vazifesini her türlü ihtimalâta karşı ifa etmeği düşünüyor. Bileümle İtilâf Hükümetleriyle - Yunanistan tabii dâhil değil - bir taraf hükümetlerin Hariciye Nezaretlerine; bu milletin mukadderatı hakkında söz söylemek yalnız Heyeti Muhteremenizin hakkı olduğunu, İstanbul'da bulunan ve Sevr Muahedesini imza eyliyen ve nezdi Padişahide bir Şûrayı Âlide bu millet için Sevr Muahedesini kabul ve tasdikten başka çare kalmadığına karar veren bir hükümeti mevhumenin artık bu memleketin mukadderatı hakkında beyanı reye hakkı da, yüzü de kalmamıştır. Mesele lâyıkı vechile bu Hükümetler Hariciye Nezaretlerine tebliğ edildi. (Alkışlar).

Efendiler; biz Londra Konferansına murahasalarımızı göndermeğe karar verdik. Maksadımızın ulviyeti hasebiyle hak ve adaletin elimizde bulunduğuna emin ve kaniiz. Şarkta müsalemetin tesisi dolayısıyla bütün âlemi insaniyete bir devrei sükûn ve sulhun iadesine ne kadar hahişimiz ve arzumuz olduğunu âleme karşı ispat et-

mek için murahasalarımızı göndermeğe karar verdik. Doğrudan doğruya, tekraren arz ediyorum; bu memleketin mukadderatı hakkında Heyeti Celilenizden başka kimsenin söz söylemeğe hakkı olmadığını münasip ve fakat metin bir lisanla kendilerine tebliğ ettik. Doğrudan doğruya dâvet edilmeliğimizi tebliğ eyledik. Dâvetimiz kabul edilir, edilmez, bu, kendilerine râci bir meseledir. Yine Heyeti Vekileniz, aksi takdirde dahi, dâvet edilmediğimiz surette dahi, mutlak murahasalarımı göndermeğe karar vermiştir. Bizim murahasalarımızı bu suretle göndermekteki maksadımız; Londra'da açılacak bir mahkemedem, Mahkemei adalet varsa, ürkmediğimizi, korkmadığımızı âleme karşı ispat etmek içindir. Ondan sonra onlarla bizim beynimizde hakem Loyd Corç olmayacak, efkârı umumiyei beşeriyet olacaktır.

Efendiler! Hariciye Encümeninden rica ediyorum. Matbuat Müdüriyetine de söyleyeceğim. Sevr Muahedesinin mahiyeti namıyla burada neşredilen kitaptan mevcut olan nüsha'ları teksir etsinler ve Heyeti Muhteremenizin cümlesinden istihram ettiğim şey; hazırlamak istediğimiz esbabi müdafaamız için Sevr Muahedesine karşı bir lâyihai müteakabile; bu lâyihai müteakabile hakkında Sevr Muahedesini tetkik ve tebliğ ettikten sonra Hariciye Encümenini irşat buyurmanızı cümledenizden istihram ederim. Bendeniz Heyeti muhteremenizden, gerek bu hususta ve gerek gönderilecek murahasalar hakkında ve sair umur hakkında doğrudan doğruya herhangi bir arzu buyurursanız bendenizi görmenizi ve bendenizi sureti hususiyede bu mesele hakkında tenvir ve irşat buyurmanızı rica ederim ve hepinizi kemali samimiyet ve hürmetle dinliyeceğimi de arz ederim.

SIRRI B. (İzmit) — İki kelime müsaade buyurur musunuz? Malûmu âliniz milliyet asrında bulunuyoruz. Milletlerin âmal ve hissiyatı, Hükümetlerin sivaseti umumiyesine hâkimdir. Heyeti Vekileminiz âmalimiz hakkında Devletlerin resmî şahsiyetlerine vukubulan müracaatları pek müsip bir tedbir olmakla beraber, bendenizce aynı müracaatın milletlerin parlâmentolarına da ve onların milletlerinin hissiyatına da tebliğ edilmesi münasiptir.

HÜSREV B. (Trabzon) — Vekil Beyefendi! hakikaten pek mühimdir. Ezcümle İstanbul Meclisi Mebusanı malûmu âlileri olduğu vechile Mısakı Milliyi o zaman parlâmentolara vermişti.

HARİCİYE VEKİLİ BEKİR SAMİ B. — Doğru, baş üstüne efendim.

2. — *Trabzon Mebusu Hüsrev Beyin, Bolşeviklerin Londra Murahhası Kresin'in Moskova'ya avdeti hakkında Moskova'dan malûmat istenip istenmediğine dair Hariciye Vekâletinden tahriri sual takriri*

REİS — Bolşeviklerin Londra'da bulunan murahhası Kresinin Moskova'ya avdet edeceğini Avrupa matbuatı yazıyor. Buna dair Moskova'dan malûmat talep edilmiş midir? Hariciye Vekâletinin bu hususa dair malûmatı nedir? diye Trabzon Mebusu Hüsrev Beyin bir sual takriri vardır. Cevabını da tahriren istiyorlar. Suale takririni Hariciye Vekâletinin vereceği cevapla beraber okuruz.

HÜSREV B. (Trabzon) — Efendim, 9 Kânunusani tarihli Tan gazetesinde gördüğüm şeylerden bahsetmek istiyorum. Hariciye Vekâletinden bir şey daha rica edeceğim. Matbuat Müdüriyeti, malûmu âliniz, Hariciye Vekâletine rap-tolunmuştur. Bizim burada yersizlik yüzünden bir kütüphane yoktur. Zannederim. Hafız kütübümüz de yoktur ki, ceraidi muhtelifeyi görebilelim. Arzu ederim ki, Heyeti Vekilein her an okumakta olması lâzımgelen matbuatı eenebiye gazetelerinin bir suretini de Hariciye Encümenine gönderirlerse, âzayi kiram böyle mühim mesaili, Avrupa ceraidindeki malûmat ve makaleleri görmüş olurlar. Tandı o kadar ehemmiyetli makaleler vardır ki, maalesef biz bunu bugün görebiliyoruz. Fransız gazeteleri büyük bir irticar siyasiye girmiştir. Yani bu Londra Konferansı- nı âdetâ angaje etmiştir.

11. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — 1336 senesi Muvazenei Umumiye Kanunu lâyhası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

REİS — Efendim, Ruznamei müzakerata geçiyoruz. Bütçe müzakeresi malûmu âliniz Pazartesi, Salı günleri idi. Bu bapta söz alan bir kaç arkadaşımız kaldı. Onun hakkındaki noktâ nazarı âlileri taayyün etsin efendim.

MALİYE VEKİLİ FERİT B. (İstanbul) — Bütçe hakkında bu güne kadar idame ettirdiğiniz üç celse zarfında vukubulan tenkidatın bazılarına cevap arzetmiştim. Yalnız bundan bir buçuk ay evvel ilk mevzuubahis olan bir takım mesaili mühimme mevcuttur ki, bugün de, bir buçuk ay tehhür etmiş olan o celsedeki tenkidata arzı cevap edeceğim.

Bir buçuk ay evvel cereyan eden ilk müzakere celsesi yekdiğerine muhalif ve zit bir takım efkâr ve mütalâatın tecelligâhı olmuştu. Bir taraftan bazı arkadaşlar bendenizi tamamen mahecup bırakacak bir surette naciz hizmetime teşekkür ettiler. Diğer taraftan hafif ve şedit tenkidata mâruz kaldım.

Bunların arasında, Heyeti Celilenizin de lûtfen tahattur buyuracakları veçhile, şahsî bulunanları da yok değildir. Evelâ bütçe hakkında takdiratta bulunan arkadaşlarıma bilhassa teşekkür ederim. Memleketimizde tenkit pek çoktur, ceza ondan daha ziyadedir. Fakat takdir ve mü-

kâfat maalesef pek azdır. Binaenaleyh, böyle en saf ve en nezih hissilyata tercüman olan bu takdirata karşı tekrar arzı teşekkür ediyorum. Tamamen kendilerine karşı minnettarım. Maama-fih bu takdirata liyakatım olmadığımı zannediyorum. Çükü; daima tekrar etmiş olduğum veçhile, Heyeti Celilenize karşı bendeniz yalnız vazifemi yaptım, vazifemin fevkinde başka bir şey yapmadım. Fakat böylece takdir ve şükrana lâyük olmadığım gibi, zannediyorum ki, şedit tenkidata herhalde müstahak değilim. Çünkü yalnız vazife yapmış olduğum gibi, vazifemi tamamen yaptığma da kaniim.

Mütalâatı mesrudenin bir takımları 1337 bütçesine ait bulunuyordu, bir takımları 1336 bütçesine ait idi. Evelâ 1337 bütçesine ait olanlara cevap vereceğim. Yozgad Mebusu muhteremi Süleyman Sırrı Beyefendi; 1337 bütçesini Heyeti Vekileden alelacele istiyelim. buyurdular. Gayet doğrudur ve Heyeti Vekileniz de 1337 bütçesini Heyeti Aliyenize takdim etmek için son derecede sarfı mesai etmektedir. Evelce de arzetmiş olduğum veçhile, tensik encümenlerinin kadroları tetkik hususundaki faaliyeti bunu biraz daha tehir etmiş, fakat bugün Bolu Mebusu Muhteremi Paşa Hazretlerinden aldığım malûmata göre ellerinde bulunan ve bütçemizin en büyük kısmını teşkil eden Müdafaai Milliye bütçesi itmam ve ihzar olunmuştur. Binaenaleyh, bunların Vekâleti âdesi tarafımdan Maliyeye tevdiinden beş, on gün sonra umumî bütçeyi Heyeti Celilenize takdim edeceğimi zannediyorum.

Ragıp Beyefendi; yine 1337 bütçesi hakkında alelacele bir müzakerenin cereyanını teshil için 1336 bütçesinin sonra müzakere edilmesini ve doğrudan doğruya 1337 bütçesi hakkında müzakerat cereyan etmesini buyurdular. Daima en muhik mütalâat irat etmiş olan, her zaman saip fikirler dermevan eden Kütahya Mebusu Muhtereminin bu fikrini tamamen vârit görmüyorum. Malûmu âliniz, bütçenin bidayeti müzakeresinde, Kânunusani bidavetinde Heyeti Celileniz 1336 bütçesinin maasat kısmını tahdit ve tevkif buyurmuşlardı. Yine Heyeti Celilenize arzetmiş olduğum veçhile; 1336 bütçesi masarifat kısmını ve orada encümeniniz tarafından yapılan tadilât neticesinde tesbit edilmiş tahsisat erkamını âdetâ kabul edilmiş bir bütçe suretinde Maliye Vekâleti eline aldığı ve onu tatbika çalıştırması için, Heyeti Celileniz tarafından tasdik edilmemekle beraber, 1336 bütçesi tatbik edilmekte bulunmuştur. Fakat 1336 bütçesinin hevati mecmuasıyla müzakeresini tehir etmek ve büsbütün bundan sarfınazar etmek katiyen doğru bir fikir değildir. Evelâ 1336 bütçesinin masarifat kısmındaki tahsisatı süphesiz Heveti Celileniz isterse bilmüzakere, isterse bilâmüzakere, fakat her halde kabul ve tasdik buyurmak icabeder ki, Maliye de ona göre hesabatını tâvin ve hesabatı katiyesini tanzime muktedir bulunsun.

Bundan daha başka ve daha mühim olan bir şey vardır ki o mühim olan cihet; bilhassa 1336 bütçesini tevzin etmek üzere encümeni âliniz tarafından yine o bütçeye tezyil edilmiş olan bir takım mutalâat ve metaliptir ki bu metalibin kabulü her halde 1336 bütçesinin tevzini ve her halde 1336 bütçesinin açığız bir surette tatbikatının icrası için ehem ve elzemdir.

Bu metalip içerisinde; malûmu Devletiniz, Müdafaai Milliye'nin, bilhassa silâh altına celb etmekte olduğu gayri müslimenin muafiyeti askeriyesi hakkında bir teklif mevcuttur ki bu teklifin bir an evvel müzakere ve tasvibi âlilerine iktiran ettiği surette kabul edilmesi iktiza eder. 1336 senesi bütçesinin mevcut bulunan hakiki bir miktar açığını kapatmak üzere, Heyeti Celilenize bundan bir buçuk ay evvel tanzim ve tab edildikten sonra takdim edilen lâyiha'nın kabulü, yalnız 1336 bütçesinin tevzini değil, bilhassa 1337 bütçesinin tatbikatını icra etmek için de ehem ve elzemdir.

Bugüne kadar şüphesiz 1337 bütçesi Heyeti celilenize takdim edilememiştir. Muhtelif vekâletlerin vâki olan metalibi, bilhassa Müdafaai Milliye Vekâletinin bütçesi hakkında icra edilen tetkikat neticesinde; 1337 bütçemizin asgari seksen milyon lira olacağı meydana çıkmıştır. Bu seksen milyon liranın kırk üç veya elli milyon lirasının, yine Heyeti Celilenizin encümeninin icra ettiği tetkikat neticesinde, asgari olarak müdafaaya hasır ve tahsis edilmesi kabul edilecek olursa, Heyeti Celilenizin, şüphesiz maksadımızın temini için burada toplanıp, yoksa yalnız idare için burada içtima edilmemiş bulunduğu tahattur edilir, tabiatıyla vermeliğimiz lâzımgelen, kalblerimizden ve bütün arzumuzla vermeliğimiz icabeden bu Müdafaai Milliye bütçesi bir tarafa çıkarılacak olursa, ancak otuz beş milyon diğer bir miktar kalacaktır ki bunun içerisinde; jandarma bütçesi, Nafia bütçesi, Maarif bütçesi, Maliye bütçesi, hulâsa tek mil devair bütçeleri bulunacaktır. Binaenaleyh seksen milyon liranın istilzam ettiği gayeyi veyahut gayenin istilzam ettiği bu mebalîği temin için şüphesiz Heyeti Celilenizin de, milletin de bu fedakârlığı yapması iktiza edecektir. Bu fedakârlık azim fedakârlık olmayacaktır. Heyeti Celileleri encümeni tarafından kabul ve tasvib edilerek takdim edilen 1336 bütçesini tevzine mâtufl bulunan lâyiha ve ondan maada tasavvur ettiğimiz bir, iki inhisar şekilleri kabul edilecek olursa, 1337 bütçesini zannediyorum bilâ müşkilât tevzine muktedir olacağımız Beyefendiler, fakat bunun için evvel beevvel 1336 bütçesinin açığını kapatmağa mâtufl bulunan ve encümen tarafından teklif edilen yedi maddelik metalibi kabul etmek ilk işimiz olacaktır. Bu kabul edilmediği halde; 1336 bütçesi açığını kapatmak imkânı olmadığı gibi, 1337 bütçesini de tevzin etmeğe katiyen ihtimal ve imkân mevcut değildir.

Aydın Mebusu muhteremi Tahsin Beyefendi bütçe müzakeresi esnasında en hassas bir yere basmış, en mühim mutalâat dermeyan etmiştir. Filhakika buyuruyorlar ki; 1337 bütçemiz, 1336 bütçemizi bir tarafa bırakalım, seksen, yüz milyon lira raddesinde bir şeye balığ olacaktır. Bunun için ne gibi varidat bulacağız? En ziyade haizi ehemmiyet noktalar bunlardır buyuruyorlar ve bir de Heyeti Vekileye bir menba irae ederek; bilhassa Zonguldak Havzai fahmiyesinin daha faalâne bir surette işledilmesini teklif ediyorlar. Heyeti Vekileniz, bilhassa İktisat Vekili Refiki muhteremim; bu Zonguldak Havzasını daha müsaadekâr bir hale getirmek için ne lâzımsa bunların heyeti mecmuasını yapmak suretiyle meknuz bulunan serveti milliyeden âzim bir surette istifade arzusunu takip etmek arzusundadır. Yine bunun gibi, Heyeti Celilenize arz etmiş olduğum veçhile, Heyeti Vekile bütçenizin açığını kapatmak için hariçten bazı ihtiyaçlarımızın emtiyârı doğrudan doğruya Devlet namına celbederek, bundan hasıl olacak kâr ve temettüü, yedi sekiz elden geçip muhtelif tacirlere vereceğine, doğrudan doğruya Devletin Hazinesine vermeği düşünmüş ve bu hususta bir proje, bir lâyiha takdim etmiştir. Teklifatında Heyeti Vekile Meclisi Âlinizden; büyük ticaret ve ihracat meselesini ve ithalât meselesini idare etmek üzere bilhassa bir Ticaret Vekili istirham edecektir. Yani Heyeti Vekile; zaten mevcut bulunan daireyi idare etmek üzere, İktisat Vekili muhteremi Beyin muhtelif şubelerle meşgul bulunduğunu ileri sürerek ayrıca bu mesele mühimmeye dikkat ve nazaret etmek üzere bir vekili muhteremin tayini ni Heyeti Celilenizden rica edecektir.

Bundan maada Maliye Vekâletinin bilhassa sigara kâğıtları inhisarı suretinde bir tasavvuru vardır ki bu tasavvur yakında bir lâyiha kanunı ile Heyeti Celilenize arz ve takdim edilecektir. Bunlar yapıldığı takdirde, bu sureti muamele Heyeti Celileniz tarafından kabul ve tasvip edildiği halde; bendeniz zannediyorum ki; 1337 bütçesinin seksen milyon liralık ağır yükünü, yalnız bugün kabul etmiş olduğunuz ve encümen tarafından teklif edilen mevaddın istilzam eylemiş bulunduğu tekalif ile karşılamanın imkânı bulunacaktır.

Şimdi 1336 bütçesi hakkında rüfekayi muhtereme tarafından vâki olan itirazata geliyorum. Evvelce de arz etmiş olduğum veçhile; 1336 bütçesi hakkında vâki olan mutalâat içerisinde gayet bitarafane, müdekkikane olanları mevcut olduğu gibi, bazan biraz şahsi olanları da mevcuttur. Mazhar Müfit Beyefendi, Bütçe Encümeni Reisi muhteremi, gayet güzel ifadelerinde...

MAZHAR MUFİT B. (Hakkârî) — Sabık deyiniz.

MALİYE V. FERİD B. — Bu müzakere esnasında gayet güzel, mazbut ve müzehhep ifadelerinde, hattâ tuzlu biberli ifadelerinde; bütçe ka-

vaidi umumiyesinden bahis buyurdular ve 1336 bütçesini tenkit ettiler ve dediler ki: Masraf bütçesinde isabet yoktur. Heyeti Celilenize muhtelif zamanlarda arzettiğim veçhile; masraf bütçesindeki temennilerimiz, teşkilâtı Hükümet henüz yeni yeni tertip edilmekte olduğundan ve ihtiyacımız olan bir takım hidematın peyderpey tatbik edilmesi lüzumundan dolayı, kendilerinin buyurdıkları veçhile, biraz isabetten mahrum olmak üzere yüksek teklif edilmiştir. Fakat biz öyle zannediyoruz ki onun teklif edilmesi de ayrıca bir isabettir. Varidatta yine aynı suretle ve tahminlerin musib olmadığını bazı hususatta muhtelif tahsisata ait bulunan, muhtelif varidata ait bulunan varidatımızın muhtelif fasıllara tevzii lâzım gelirken, bir arada arzedilmesini, bir kusur olmak üzere söylediler. Bunun içerisinde bilhassa reji meselesini misal olarak getirdiler. Malûmu âliniz, reji meselesinde maktu bir hisse mevcut olduğu gibi, ayrıca bir de hissei temettü gibi, İnhisar idaresinin Hükümeti Osmaniyeye karşı deruhde etmiş olduğu bir takım varidat mevcut olup bunların bir arada Heyeti Celilenize arzedilmiş olmasını bir bütçe kusuru olmak üzere irae ediyorlar.

E'fendiler! Reji meselesi hakkında, müsaade buyurursanız, bu fırsattan bilistifade biraz arzı malûmat edeyim: Reji malûmu âliniz, memleketimizde daima tenkide mâruz kalmış, daima hedefi tenkit olmuş bir idaredir ve bunda da zannaderim ki tenkit buyuran zevatı muhereme tamamen haklıdır. Memleketimizdeki inhisar teşkilâtı, ahali tarafından bir zulüm ve teaddi suretinde telâkki edildikten maada, bu inhisarın mevcut bulunması dolayısıyla, Devletin de doğrudan doğruya kendi varidatından istifade edememiş olması fikri de mevcuttur. Reji inhisar kararnameşi mucibince Reji idaresinin varidatı Düyunu Umumiyyeye tevdi edilmiş olduğu cihetle, Hükümeti Osmaniyeye, idareî sabıka zamanında, daima kendisini dâyinlerin elinden kurtaramamış ve daima bir inhisar idaresi elinde bazice olmuştur. Bu İnhisar İdaresi müddeti hitam bulduğu tarihte - ki 1329 tarihindedir - yine Hükümeti Osmaniyeye tarafından temdit ve tecdit edilmiştir. Ve o suretle temdit ve tecdit edilmişti ki, âdeta meşrutî Meclis mevcut olduğu ve Devletimiz meşrutî bir Devlet bulunduğu halde, Meclisi Mebusan tarafından kabul ve tasdik edilmesi mukavele dâhilinde zikredilmiyerek, doğrudan doğruya tasdikî Padîşahiye iktiran eder etmez tatbik edileceği mevzuubahis edilmiştir. Bununla beraber o zamanın Meclisi Mebusanı bu meseleyi mevzuubahis etti ve Meclise getirtti. Bunun hikâyesini Vehbi Bey biraderimiz daha iyi bilirler. Kendileri o zaman mebus idiler. Bilhassa Maliye Nezaretinin bu meseleyi tetkik ettirmek istememesi bu meseleyi daima talik ettirmesi dolayısıyla bizim zamanımıza kadar bu şekilde gelmiştir.

VEHBİ B. (Karesi) — Dinlememişsiniz. Gençde Encümeninde izahat verdim, dinlememişsiniz. Encümenlerde reddedilmiştir. Heyeti Umumiyyede müzakere edilmemiştir. Yalnız Heyeti Umumiyyede tasvibi kalmıştır. O da, sizin gibi Maliye Nazırları böyle mültezimane hareket ettiği için kalmıştır ve nitekim bu inkılâp Meclisinde de hâlâ duruyor.

MALİYE V. FERİT B. — Bendeniz de zatı âlilerinin buyurdıkları şekilden maada bir mâna, bir maksat atfetmedim. Fakat Encümenlerde arizüamik tetkik edildikten sonra yine Heyeti Umumiyyeye sevkedilmemiş ve Heyeti Muhteremeye sevkedilmemesinin sebebi de Encümenin arzuyu mahsusunu ile olmuştur. Öyle mi? Sükût buyuruyorsunuz.

VEHBİ B. (Karesi) — Sırası gelince kalkıp cevap veririm.

MALİYE V. FERİT B. (Devamla) — Şu suretle mevcut bulunan Reji İdaresi bendenizin hizmete başladığım zamanda yine bu suretle mevcut bulunuyordu. Reji İdaresinin; Düyunu Umumiyye İdaresinde olduğu gibi, ya doğrudan doğruya tamamiyle idareî Hükümete kalbedilmesi veyahut bu eşkâli muhafaza şekillerinden birini ihtiyar eylemek lâzımgelir. Efendiler! Heyeti Vekileniz, bu gibi bazı kararnameler ve kanun mahiyetinde bulunan bazı hükümler ve mukavelelerle kendisine merbut bulunduğu bu şekli doğrudan doğruya nazarı bir surette halletmekten ziyade, amelî bir surette halletmeği daha muvafık buldu. Bunun amelî bir surette halli nedir? Reji ve Düyunu Umumiyyenin bütün varidatını kendi eline almak, bütün idaresini deruhde etmek ve hiç bir parasının hiç bir yere verilmiyerek doğrudan doğruya Hazineî Devlete vürudunu temin etmek, nazarı olmak üzere bu, doğrudur. Bunun şekli tatbiki, derakap Reji ve Düyunu Umumiyye İdarelerini, bunların heyeti mecmuasını, Maliyenin aksamı idariyesi dahiline ilka etmek ise de, Heyeti Vekileniz; bilhassa münasebatı müstakbelei siyasiyeyi düşünerek ve bilhassa münasebatı müstakbelei siyasiyede bu gibi hususî tedbirlerden istifade etmeği nazarı dikkatte bulundurarak ve daima istediğiniz şeyleri halletmeği ümit ederek, bugüne kadar fiilî surette bütün bunun menafiyle iktifa etmeği daha ziyade faydalı, daha ziyade musip ve daha ziyade makul buldu. Fakat bu demek değildir ki; Reji üzerindeki hakımızı istediğimiz anda, istediğimiz şekle kalbetmiyelim. Bugün Reji mukavelesi suretinde mevcut bulunan ve Hükümetle uzunuzadıya münazaaları istilzam eden, Hükümetin kendisinden azim bir takım metalibini istilzam eden mukavele, istenildiği anda, derakap ortayerden kaldırılabilir demek değildir. Malûmu âliniz, 1914 den 1918 senesine kadar dört seneye ait olmak üzere, Hükümeti Osmaniyenin Rejiden üç milyon

lirayı müteceviz bir takım metalibi mevcuttur. Buna 1919 metalibi de ithal edilecek olursa, yalnız Hükümete ait olmak üzere dört milyon lira matlubu vardır. Bu matlub bertaraf, İstanbul bankalarında Reji tarafından mevdu fakat Hükümete tevdi edilmemiş istihkakımız ve matlubumuz dahi vardır. Fakat bu matlubat ta bertaraf, bunun haricinde Rejinin elimizde bir mukavelesi vardır ki o mukaveleyi bugün Heyeti Celileniz tasvip etmediği, reddettiği halde, derakap Reji İdaresinin ortayerden kaldırılması ve binaenaleyh şekli matlubun istihsal edilmesi kabildir. Yani bu, Heyeti Celileniz tarafından söylenecek bir kelimeye mevdu bir şekli idaredir. Fakat Heyeti Vekile; bu şekli idarenin bugüne kadar siyasiyatı umumiyesi noktai nazarından, fiiliyatından istifade ederek, surî ve şekil meselesinin ortayerere çıkmamasını istilzam ederek, bilhassa şu esnada konferanslar mevzu bahis iken; Fransız'lar, İtalyan'lar gibi, sermayedarların elinde bulunan Hükümetlerin doğrudan doğruya bu gibi şeylerle alâkadar siyasiyunu meydana iken ve hakkımızda, efkârı umumiyelerine itaat etmek suretiyle bir takım karar ve hükümler vermek lâzımgelirken, bunun bir müddet daha tehirini ve konferans hakkındaki kararlardan, o hususta ittihaz edilecek ve vâsil olunacak neticelerin tâyininden sonra, bu meseleyi istediğiniz günde, istediğiniz anda tamamiyle hal ve fasletmeği daha ziyade muvafık addetti.

Rejinin temdidi kısmına geliyorum. Reji İnhisar İdaresinin şekli müstakbelini tâyin hususunda da muhtelif efkâr ve mütalâat mevcuttur. Reji İdaresinin bu hukuki vaziyetini hallettikten sonra Reji varidatını doğrudan doğruya arazi ve mezruat üzerine tevzi ederek arzu ettiğimiz varidatı bu suretle istihsal etmek arzusunda bulunan arkadaşlarımız mevcuttur. Malûmu âliniz tütün üzerine mevzu irattan üç türlü istifade etmek mümkündür. Bunlardan birisi; rüfekayı muhterememin teklif buyurdıkları veçhile; arazi üzerine tevzi suretiyledir.

REİS — Vekil Beyefendi! varidat bütçesi müzakere edilirken bu teferruatı tamamen söylersiniz. Müzakere bütçenin heyeti umumiyesi hakkındadır. Umumî müzakere teferruata girerseniz daha günlerce söz söylemek lâzımdır. Reji meselesini varidat bütçesinin müzakeresine talik edelim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Reis Bey! Reji hakkında velev muhtasar olsa da şimdiye kadar söylediklerine cevap vermek hakkımızdır zannedirim.

MALIYE V. FERİT B. — Sonra efendim; Mazhar Müfit Beyefendi refikî muhterememin itirazatına geçiyorum. Dediler ki; bazı Devlete ait bulunan hususat vardır ki, bütçemize yazılmamıştır, bunlara misal olmak üzere doğru-

dan doğruya Devlete ait bulunan bir takım tütünlerin mevcut bulunduğunu ileri sürdüler. Filhakika efendiler, tütünlerimiz mevcuttur. Bunlar hakkında bir takım takibat ta mevcuttur. İhtilâf ve inkılâp esnasında yine bu Devletin tütünleri vardır ve bu tütünler satılırsa bunlar nereye kaydedilecek, yeri yoktur dediler. Halbuki zannediyorum yanılıyorlar. Bu hususta bütçemizde kırk ikinci fasıl vardır ki fûruht olunan eşya, dört yüz bin lira vardır. İşte bu fûruht olunan eşya faslı doğrudan doğruya bu tarzda vâkı olacak muhtelif eşyanın fûruhtu esnasında konulacak tahsisatı ihtiva eder.

Sonra efendim, vergilerin ıslahından bahis buyurdular. Müsaadei âliyenizle bunu varidat kısmına tehir edeyim. O zaman kendilerinin vâkı olan mütalâalarına arzı cevap ederim.

Adana Mebusu refikî muhteremim Zekâi Beyefendi memurun maaşatının çokluğundan bahis buyurdular. Buna evelki refiklerime arzı cevap ettiğim zaman cevap vermiştim. Bununla beraber şu sırada hakikaten bazı mahallerde, bazı livalarımız vardır ki, memurin maaşatı varidatından beş kat fazladır. Bunlar doğrudan doğruya Hazinei Devletten muavenet ifa edilmek suretiyle idare edilmektedir. Bilhassa vilâyatı şarkiyemizde bulunan bu livalarda - eğer bütçemizi daha iyi bir surete ifrağ etmek istersek - oralarda hakiki bir tadilat yapmaktığımız elzem ve muvafıktır.

Zekâi Beyefendi diğer bir meseleden de bahis buyurdular. Bu mesele, evrakı nakdiyemiz ve itibarı malimiz meselesi idi. Buyurdular ki : Maliye Vekâleti hata ediyor. Eğer bu suretle bir tâbir kullanmamış olsalar idi bendeniz de kendilerinin hata ettiğini söylemezdim ve söylemek istemezdim. Zannediyorum bu husustaki iddiaları; Osmanlı evrakı nakdiyesinin İngiliz evrakı nakdiyesi derecesinde olduğunu dair bir takım iddialar tarzında idi ki, bu iddianın nabemahal bulunması, Heyeti Celilenize izaha değmiyecek derecede vâhi bir meseledir. Bizim lehülhamt memleketimizin çalışması ve ihracatımızın mevcut olması itibariyle yalnız İstanbul ile memleketimiz arasında buudu mesafeden değil, doğrudan doğruya bir faaliyeti içtimaiye ve dahiliye ve iktisadiyemiz neticesi olmak üzere bugün İstanbul piyasasındaki evrakı nakdiye ile bizim Anadolu piyasalarındaki ve İstanbul'a en yakın sevahil piyasalarındaki evrakı nakdiyeler arasında azîm bir fark vardır. 26 Kânunusanide İstanbul'da bir yüzlük Osmanlı altını (604) kuruş, Halbuki bir altın bugün bizim dairi idaremiz dâhilinde bulunan mahallerde mütehalif olmak üzere (520) kuruştan (530) kuruşa kadardır. İşte efendiler, yalnız şuradaki fark gösterir ki bizim istihsalâtta bulunmaktığımız, eşya ihraç etmekteyiz ve altın ihracına mani olmaktığımız dolayısıyla memleketimizin içerisindeki evrakı nakdiyemiz İstan-

bul'da, ihraç yapamıyan ve faaliyeti tüccariyede bulunamıyan bir kısım memleketimizdeki evrakı nakdiyemize nazaran daha ziyade kıymetlidir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Vilâyatı Şarkiyemizde nasıldır?

HACI BEKİR Ef. (Konya) — Acaba evrakı nakdiyenin hakikaten kıymetinden midir, yoksa Anadolu'da evrakı nakdiye kalmayıp ta herkesin ailesinin boynunda saklamış olduğu beş, on altunu bozdurmağa mecbur olmasından mi ileri gelmiştir?

MALİYE V. FERİD B. — Burada altın fiyatının düşmesi evrakı nakdiyenin kıymetindedir. Başka bir şey değildir.

HACI BEKİR Ef. (Konya) — Hayır değildir, tashih buyurunuz. Para kalmayıp ta altınların mecburi bozdurulmasından ileri gelmiştir.

MALİYE V. FERİD B. — Acaba İstanbuldaki ahali daha ziyade muhtaç değil midir?

HACI BEKİR Ef. (Konya) — Burası daha ziyade muhtaçtır.

MALİYE V. FERİD B. — Yanlıyorsunuz. İstanbul'daki ahali ağıktan ölmek derecesine gelmişlerdir. İstanbul'dan gelen mektupları isterse size okuyabilirim. (Doğru sesleri) iddianız varid değildir.

Sonra efendim Vehbi Bey refikrî muhterememe geliyorum. Kendileri bilhassa memleketin Teşkilâtı Esasiesinden bahis buyurdular ve Teşkilâtı Esasiye dolayısıyla bütçeyi tenkit ettiler. Zannederim Heyeti Celilenize arz etmiştim. Bu da teşkilâtı mevcudenin bir mâkûsu olmak itibarıyla bu husustaki itirazları mahalline masruf değildir. Kendileri Teşkilâtı Esasiye Encümeni Mazbata Muharriri olmak itibarıyla bu husustaki tenkitlerini; kendi mazbatalarının daha evvel müzakeresini terviç etmek arzusundan münbais addediyorum. Başka türlü bir itiraza değer bir şey görmüyorum. Bilhassa kendilerinin arzu buyurdıkları veçhile, memleketin teşkilâtı idariyesi tanzim edildikten ve o teşkilâtı idariyeye göre hususi ve umumî bütçeler tertip edildikten sonra tabii bütçemiz daha ziyade hafiflemiş, daha ziyade muntazam halde tertip edilmiş ve kendi arzularına muvafık olmak üzere tatbik edilmiş olacaktır. Sonra âşardan bahis buyurdular müsaadeleriyle bu meseleyi tehir edeceğim. Fakat herhalde kendilerine arzı cevap edeceğim.

Bir de âşar usulünün derhal tebdilini teklif buyurdular. Bendeniz bu fikre tamamiyle muarızım, buna gayrikabili tatbik bir nezariye diyorum ve inşaallah varidat bütçesi esnasında rica ederim, bu mütalâayı tekrar buyururlar ve kendilerine bendeniz de arzı cevap ederim.

Sonra dediler ki Hazine pulları zikrediliyor. «İhtimal ki zühulendir» buyurdular. Efendiler! evvelce de Heyeti Âliyenize arz etmiştim. Pullarım tarz ve şekli hakkında Heyeti Vekile tarafından takip edilen usul; muhtelif devairde istimal

edilen pulların heyeti mecmuasını bir şekil ve tertip üzerine yapmak ve bunu her bir dairede kullanmak usulüdür. O vakit Hicaz pulu diyecek üzerine bir (Sürsarj) yapılsın denilmişti. Bendeniz de Heyeti Celilenize arz etmiştim ki (Sürsarj) yapmak herhalde bir masrafta daidir. Biz buna lüzum görmüyoruz. Maamafih Heyeti Celileniz arzu buyurursa mevcut pulların üzerine masarif ihtiyariyle bir (Sürsarj) yapmaktan kolay bir şey yoktur. Maamafih bendeniz tekrar ediyorum; zühulen söylemedim. (Hazine pulu) diye bilerek söyledim ve zannediyorum ki böyle bir (Sürsarj) yapmak suretiyle fazla bir masraf, fazla bir külfet ihtiyar etmeğe hiç lüzum yoktur.

VEHBI B. (Karesi) — Müsaade buyurun bir şey soracağım. Her ne yaptırılırsa yaptırılısın. (Sürsarj) isterse yaptırılmasın. Bizim burada kabul ettiğimiz bir esas vardır. O varidat Hicaz pulu varidatıdır. Meclisi Âli buna karar vermiştir.

MALİYE V. FERİD B. — Hayır efendim.

VEHBI B. — Karar vermiştir. Zabıtları tetkik ederiz, burada karar vermiştir. Binaenaleyh o kalkmamıştır. Bunu burada tasrih etmeniz lâzım. Hazine pulu dediginiz emri vâkı da tashih etmeniz lâzımdır.

MALİYE V. FERİD B. — Şimdi efendim Heyeti Âliyenize tekrar arza mecbur kalıyorum. İtirazı âlileri üzerine Maliye Vekâleti gerek mehakimi şer'iyede, gerek mehakimi adliyede, gerek Defteri Hakani idarelerinde, gerek kâtibi adilde ve gerek diğer hususatta Hicaz pulları yerine doğrudan doğruya rüsumda istimal edilmek üzere umumî, yani renklerin kıymetlerine göre muhtelif bir pul kabul etmiş ve bu pulu muamelâtın heyeti mecmuasında tatbik etmeği selâmeti muamele noktai nazarından daha faydalı görmüştür. Eğer Heyeti Celile kemafissabık, her bir mesele için, Mehakimi şar'ıye için ayrı, Adliye için ayrı, Nüfus için ayrı, Defteri Hakani için ayrı pul isterse yine onu tutar tetkik ederiz. Fakat böyle olmadığı takdirde, Hicaz pulları da onların içerisine dâhildir. Hepsini aynı kasaya giren varidatı Devlet için ayrı ayrı pul ihdasına lüzum görülmemiştir.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Hicaz pulları için ayrıca karar verilmiştir.

MALİYE V. FERİD B. — Hayır yoktur. Bakarız efendim. Fakat yoktur.

HASAN BASRİ B. — Meclisimiz karar verdi efendim. Sürsarj da onun üzerine mevzu bahis oldu. Yoksa mevzu bahis olmazdı.

MALİYE V. FERİD B. — Böyle bir şey yoktur ayrıca bakarız.

MAZHAR MÜFİD B. — Zühülü kabul buyurursanız.

MALİYE V. FERİD B. — Maalesef kabul edince tatbik etmeli. Efendim Hüseyin Avni Bey refikrî muhterememize gelince: borçlarımızı (75) milyon lira hesap ettiğimden dolayı buyur-

dular ki bu müzakerede borçtan bahis olunmamalıdır.

Bendeniz borcumuzun miktarı şudur diye bahsetmedim, müsaade buyurunuz. Kendilerinin zabıtları tetkik buyurmalarını rica ederim. Bendeniz dedim ki efendiler, Avrupa bizim üzerimize bir hakkı vesayet iddia etmektedir. Bu hakkı vesayeti iddia için bunlar kendi işlerini yapamazlar, rüştü siyasiye malik olmadıkları için maliyelerini idare edemezler, iktisatlarını idare edemezler diyorlar. Efendiler halbuki yine kendi iddialarına göre, yine kendilerinin kabul ettiklerine göre bize tahmil etmek istedikleri borç miktarı 160 milyon liradan ibarettir ve bunun maalesef memleketimizden tefrik edilmiş bulunan diğer aksamı memlekete ait hissesi tefrik edilecek olursa yetmiş milyondan ibaret kalacaktır. Bu millet dedim bu kadar şeyi borç olarak kabul etse bile, 75 milyon bir borcu kendi idaresiyle doğrudan doğruya hiç bir vesayete hiç bir himayeye muhtaç olmaksızın tediye muktedirdir. Safsata yapıyorlar. Memleketimize zulüm yapmak için bunu yapıyorlar dedim. Zatı âlilerinin hatırlarına müracaat ederim.

VEHBİ B. (Karesi) — Bunu böyle kabul ediyorum... Buna da salâhiyettar değilsiniz. Buna dair kendi hesabına itimadı muvafık görmüyorum.

MALİYE V. FERİD B. — Zatı âliniz de bana vekâlet vermekten istinkâf ettiniz. Fakat müsaade buyurunuz, Meclisi Âli yalnız bir Vehbi Beyden ibaret olmadığı için şüphesiz ben bunu kabul edemem.

VEHBİ B. (Karesi) — Millet hesabına şimdiden bunu kabul etmeğe vekil salâhiyettar değildir.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Rica ederim kesmeyiniz. Eğer cevabınız varsa buraya çıkar söylersiniz. Cevap vermezsem o zaman hakkınız olur.

VEHBİ Ef. (Konya) — Beyefendi: bu borç Meclis namına olamaz (Kim vermiş, kim almış bu parayı sesleri).

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Efendiler kesmeyiniz. Müsaade buyurunuz. Arzu ettiğinizi gelip burada söyleyebilirsiniz. Fakat böyle sözü kesmek, işin içerisinde şey karıştırmak, o hususta büyük bir hak irae etmez. Çıknız burada söyleyeceğinizi söyleyiniz.

Arkadaşım şimdi yine demiştir ki: Biz Avrupa'nın iddia ettiği bu borç hakkında af kararını veririz. İstediginizi yaparız. İddia ettikleri bu değil midir? İşte bu iddiayı kendilerine reddediyorm.

Çünkü vesayete muhtaç adamlar değiliz dedim. Eğer böyle ise o halde arkadaşlar, sözlerini geri alsınlar (Almayız sesleri). Beyefendiler; istediğiniz kadar geri almayız. Fakat hakikatte almışsınızdır.

Salih Efendi refiki muhteremim; bendenize

ihtimal muhabbetlerinden dolayı, muhtelif müna-sebetlerle sataştıkları için yine burada, ihtimal lâtife olarak; 1336 da emri vaki karşısında kaldık, 1337 de de Maliye Vekili Bey emri vâki yapacak dediler. Rica ederim. Bendeniz 1336 bütçesini Eylülde verdim. Hangi emri vaki yaptım? 1337 bütçesini de, Müdafaa-i Milliye bütçesini aldığımın onuncu günü vereceğim. Rica ederim ne gibi emri vaki yaptım?

SALİH Ef. (Erzurum) — Bu gene sende iken hiç korkma (Handeler).

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Efendiler, bitiriyorum. Cevap verecek iki arkadaşım kaldı. Ziya Hürşit Bey refikimiz birtakım mütalâat dermeyan etti. Ona olan cevaplarım, diğer arkadaşlarım verdiğim cevapta mevcut olduğu için ve o kadar mühim görmediğim için kendilerine ayrıca cevap vermiyeceğim.

Sırrı Beyefendiye geliyorum. İzmit Mebusu muhterem Sırrı Beyefendi refikim şüphesiz ki bana diğer arkadaşlarımdan daha ziyade merhametsizce hücum ettiler (Handeler).

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Tabii pehlivandır.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — İtiraz etmek hakları idi. Buyurdular ki: Maliye Vekâleti posta mütaahhitlerinin matlubatını iskonto ederek vermiştir. Demek istedi ki; âdeta bir yahudi sarrafi gibi iskonto ederek vermiştir.

SIRRI B. (İzmit) — Öyle demedim.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Evet efendiler; bendeniz filhakika zorla değil, fakat kendilerinin muvafakatleriyle seksen bin liralık bir şeyden almış bin lira ile kurtuldum. Bu hususta bendeniz bir itiraz vâki olabilir. İtirazları hakikaten muhiktir. Fakat efendiler rica ederim, istirham ederim, memleketimiz nasıl bir inkılâp içerisinde yaşıyordu? Herkesin sâyi derecesinde, kendi iktidarı derecesinde, hususi birtakım muavenetlerle ancak sefinei devlet işliyor. Sonra bunlar bilhassa geçen senenin matlubatına ait olan birtakım posta mütaahhitleri istihkakatı idi ki Anaholu Hükümeti teessüs etmezden evvel bu mütaahhitler âdeta cebren ve kahren gayet fahiş birtakım mebalîğ mukabilinde taahhüde girişmişlerdir. Posta Müdiriyeti Umumiyesi bu mütaahhitler matlubatının zayıf bir zamanımızda istihsal edilmiş bir takım metalibi gayrimuhikka olduğunu bendenize söylediği için, diğer taraftan da posta mütaahhitlerinin bu matlubatı verilmezse posta idaresinin tahtı intizama alınması kabul olamayacağı için bir taraftan bunları vermek, bir taraftan da evvelce vâkı olan, yüksek ve millet aleyhine vâkı olan bu mukavelâtın milleti kurtarmak ve nihayet hazine-i millete yirmi bin lira kazandırmak için bendeniz bu teklifi yaptım ve eğer muhtî isem Heyeti Celileniz bendenizi af buyursun.

NUSRAT Ef. (Erzurum) — Yalnız bir yerde zühul etmişsiniz. Erzurum posta mütaahhidi Haşim Beyin matlubatında iskonto yapılmış, eğer bendeniz vaktiyle haberdar olaydım hazine müstefit olacaktır.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Her yerde yapılmıştır. Çorum'dan başlayarak Erzurum'a varıncaya kadar yirmi bir bin lira iskonto edilmiştir.

Efendiler Sırrı Bey refiki muhteremimin bu meseleye ait olan itirazını bir tarafa bırakacak olursam geri kalanların hepsi şahsiyattan ibarettir. Buyuruyorlar ki bendeniz yeni bir kanun vermemişim efendiler! Aynı zamanda yine intakı hak kabilinden olmak üzere buyuruyorlar ki; biraz daha geçecek olursa uçan kuştan, akan sudan da vergi alacaktır. Bu zıddeyni lütfen telif buyurunuz. Hem kanun vermemişim, hem de şey edecekmişim. Fakat arzularını zannedersem yeni yeni esaslara ait kanunlar vermemişim. Bir kere bu da alelittak doğru değildir. Çünkü Heyeti Celilenize verdiğim ticaret vergisi zannederim ki şimdiye kadar memleketimizde ihmal edilmiş, bugüne kadar üzerine basılmamış ve hattâ basılmağa cesaret edilmemiş bir varidatımızdır ki bütçemizin adaletini, adaleti teklifiyesini temin etmek için şimdiye kadar bu varidattan da milletin müstefit olması lâzımdır. Bu bir yeni kanundur. Tüccar arkadaşlarım darılmasınlar! Çünkü menfaatlerine münafidir. Fakat her halde bu devletin bir hakkıdır. Bu suretle millet arasında ticaretle iktisabı servet eden arkadaşlarımız, millettaşlarımız şüphesiz ki bu memlekete ve Hazinei Devlete kendi mükellefiyetlerini, kendi müktesepeleri derecesindeki mükellefiyetlerini ita ile viedanen mükelleftirler. Bu viedanî vergiyi Heyeti Celilenize takdim etmiş olmakla yeni bir kanun vermiş oldum. Fakat bundan başka yeni bir kanun vermedim. Efendiler bunu bilerek verdim. Çünkü onu vermek ihtimal ki nazariyeye doğru, fakat amelîyeye katıyen yanlış, katıyen hatalı bir yol olur.

Efendiler; bir devletin mükellefiyeti ve bir Devletin vergileri öyle çocuk oyuncuğu gibi bir taraftan tutup diğer taraftan atılacak surette ıslah ve tamir edilemez. Heyeti Âliyenize tafsilât vereceğim. Eğer bu memlekette ıslahat lâzımgeliyorsa, ıslahat tedrici bir surette, hem de maliyeye ait ıslahatı daha ziyade korkmak suretiyle yapmak lâzımdır. Küçük bir noktaya dokunursanız birden beş milyon liralık bir varidat kaybedersiniz. Buna hanginiz cesaret edebilirsiniz sorarım efendiler? Bugünkü mükellefiyetlerimizin ıslah edilmesi lâzımsa, Meşrutiyetin ilânından bugüne kadar en mutedil zamanlarda niçin bu ıslahat yapılmamıştır? Yoksa bu meseleyi anlayacak adamlar gelmemiş midir? Tabii bunu hiç biriniz inkâr edemezsiniz. Tabii yapılmamış ve yapılamamıştır. Sonra tasavvur buyurunuz, böyle ahvali âdiyede yapı-

mamış bir ıslahatı, yalnız bir kaç kitap okuyarak, niçin Maliye Vekili bu esnada yapmadı demek, zannederim bir hatayı fahiştir efendim. Evet bu esnada bunu yapmak katıyen doğru değil, hattâ bizim bulunduğumuz şu vaziyette bunu yapmamak en büyük isabet olduğunu iddia ediyorum. Efendiler, biz bir gaye için geldik ve o gayemiz ise; memleketi ıslah etmezden evvel, memleketi istilâyi ecanipten kurtarmaktır. Eğer gayemiz bu ise, yapacağımız ıslahatta daima gözümüzün önünde bu gayeyi tutmak ve o gayeye müteveccih yolda yürümek lâzımdır. Eğer bendeniz tasavvur buyurduklarınızı öyle çocukça, öyle okuduğuna anlamamış bir tecrübesiz mahiyette meselâ; evet, aşar fenadır, şu vergi iyidir diye gelmiş olsa idim, o zaman Heyeti Celileniz beni itham edecek ve böyle çocukça ve böyle hata âlut bir surette yürümek Devleti ızrar ve ifna mahiyettedir diyecekti. Binaenaleyh efendiler, bendeniz yeni matrahlar bulmadan evvel, yalnız bütçemizin elâstikiyetinden istifade eylemek ve evvelce mevcut olan vergiler üzerine ıslahat yapmak istedim ve bütçemizi iki misline iblâğ ettim.

Efendiler; bu kabul buyurduğunuz ıslahat dairesinde vergiler gelecek sene yani 1337 bütçesinde, encümeniniz tarafından teklif edilen kanunlar dairesinde kabul edilmek şartıyla, yine 1337 bütçesini de bu suretle idameye muktedir olacaksınız ve o zaman, müteaddit defalar vâkı olan tadil teklifleri ile arzettiğim vehile; bir taraftan bütçemiz tevazün ettikten sonra onu ıslah etmek kabildir. Fakat ıslahatı yapmadan evvel, bütçede para yok iken ve Hazine tamtakır boş iken, memleket birtakım âsi çeteler elinde iken ve intizam gayrimevcut iken ve karşımızda böyle düşman mevcut iken, tutup da böyle muhtelif bütçeler üzerinde çocukça oynamak - tekrar ediyorum - hatayı fahiş olur. İşte yine aynı suretle o günkü maliye meselesi etrafında bir dâvadır gitti. Evet ilmi maliyi, ülemayı maliyenin kitaplarına istinat ederek tenkit etmek gayet kolaydır. Beyefendiler: o ülemayı maliyenin kitaplarına istinat ederek ne teklif buyurdunuz? Beyefendi; zatı âliniz de benimle beraber burada idiniz. o zamandanberi ne teklif buyurdunuz? tenkit daima kolaydır. Fakat icrası gayet güçtür. Efendiler fakat tekrar ediyorum; kabahat yine bendenizedir. Bu tarzdaki muarrızı muhterememe söz söyletmekliğim yine benim kabahatimdir. Heyeti Celileniz huzuruna geldiğim zaman daima tekrar ettim, tazvihan tekrar etmek mecburiyetinde idim; efendiler bu yaptığımız ıslahat gayet iptidai şeylerdir. Arız amik düşünülerek yapılmış şeyler değildir. İrat vergisi yapılmak lâzımdır. Muazzam kitapların göstermiş olduğu nazariyeler budur. Yine bunu yapamıyoruz maalesef. Ben bunu böyle söyledikçe aleyhimde bir silâh olmak üzere kullanmağa çıktınız. Hayır, bihakkın değil beyefendi,

bihakkın değil. Çünkü tekrar ediyorum ve iddia ediyorum ki; yalnız kitabı okumak, nazariyeyi okumak yarı ilimdir ki; bu memleketin en çok geçtiği böyle yarı âlim cahillerdendir. Onu okumak yalnız kifayet etmez. Onun mahalli tabikını bulmalı. Sonra bunun tecrübesini yapmalı ve ondan sonra gelip söylemeli. İşte ben zâtı âlinize Sırrı Beyefendi! söylüyorum zâtı âliniz kitabı bana teklif etmeyiniz, kendiniz okuyunuz. Altı ay okuyunuz. Ondan sonra geliniz, bana teklif ediniz.

SALİH Ef. (Erzurum) — Ferit Bey bir şey söyleyeceğim. (Müzakere kâfi sadaları).

REİS — Evvelce söz alan zevattan...

SIRRI B. (İzmit) — Efendim, bu bendenizin şahsıma aittir. Hakkı takaddümüm vardır, müsaade buyurursanız.

REİS — Söz alan zevattan üç zatın sözü kalmıştır. Şimdi de Basri Bey ile Vehbi Bey ve Sırrı Bey söz istiyorlar. Artık Heyeti Celilenizin bileceği bir şeydir.

VEHBİ B. (Karesi) — Geçen günden bendenizin sözüm var.

REİS — Heyeti Celilenizin tensibine göre kifayet takririni reyinize vazedeceğim, kabul ettiğiniz takdirde maliye bütçesinin fasullarına geçmeden evvel heyeti umumiyesi hakkında zannediyorum ki, yine bu söz alan zevat sözlerini söyleyebilirler.

SIRRI B. (İzmit) — Şahsım mevzuubahis oldu. Heyeti Aliye burada hakem olamaz, söz bendenizindir. Nizamnamei dâhilî bu hakkı bendenize veriyor.

REİS — Efendim, takrirler pek çoktur. Kifayet takririni reyinize arz ediyorum. Bütçenin heyeti umumiyesi hakkındaki müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsınlar. Bütçenin Heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görüldü.

REİS — Sırrı Beyefendi yalnız şahsınıza müteallik nükatı söylemek üzere söz veriyorum.

SIRRI B. (İzmit) — Muhterem Vekilimiz; her ilimde olduğu gibi, mantıkım bir bahsi mahsusunu büyük bir itina ile tahsil buyurmuşlardır.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Mugalata.

SIRRI B. (İzmit) — Bu eiheti kesiyorum, mânasını verdiniz.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Kellimünnasıv alâ kaderi ukulihim.

SIRRI B. (Devamla) — Ya sözlerini inkâr veya tevil ederler, zabıtnamede vardır deniyor. Haçri Bekir Efendi bir şey söylüyor, reddediyorlar. Zapta müracaat olunuyor, yine ısrar buyuruyorlar ki; böyle söz söylemedim diye. Fakat esnayı hitabette selâmeti beyanlarını haleldar etmemek için söyleyiveriyorlar. Çünkü bilâhare bundan nükül ediyorlar. Onun için nükül etmek, evet inkâr etmek, tevil, tahvil, tebdil etmek kabildir. Binaenaleyh sözlerinin hakikate ne ka-

kadar muvafık olduğunu düşünmek kendileri için müşkül bir şey değildir.

MALİYE V. FERİT B. — Misal?

SIRRI B. — İşte Haçri Bekir Efendi ile olan menazıranız... Vekil Beyefendi her ne vakit bir maksadı terviç arzusuna düşseler evveleminde Meclisi Âlinizi tehyiç ederler. Ecdadımızın mefâhirinden bahsederler ve hakikaten âkilâne diyeceğim o hassalarını hürmetle takdir ederim. İvi bir manevra ile kendi maksatlarını, Meclisi Âlini mübeccel hissiyatını tehyiç ederek kabul ettirirler.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Biz de şahadet ederiz.

MALİYE V. FERİT B. — Heyet anlamaz mı?

SIRRI B. — Bendeniz de heyet arasında bulunuyorum mingayri haddin.

MALİYE V. FERİT B. — Heyete hakaret etme canım.

SIRRI B. — Yine hissiyatı tehyiç etmek istiyorlar. (Handeler) Meselâ bütçeleri hakkında Heyeti Umumiyenin hüsnü zannını celbetmek için sözlerinin sonunda (Efendiler Çanakkale harbini muzafferane hitame erdiren bu millet ölmeyecektir) diyorlar. (Handeler).

MALİYE V. FERİT B. — Yalan mı? O sözümü inkâr etmiyorum.

SIRRI B. (İzmit) — Fakat bütçeye teallûku yoktur. (Handeler) Sonra son dakikada, son muzafferiyeti tamamiyle lâyük olduğu veçhile elfazı mutantana ile burada tekrar ediyor ve onun tahatında bir maksat temin ediyor. (O da bir marifet sadaları) Sonra Babîâli meselesi oldu. Tenkit edildi. Biz o Babîâliyi isteriz, istemeyiz, maksadımız şudur, budur denildi. tekrar yine kemali selâsetle tevile kalkıştılar ki, biz o Babîâliyi isteriz ki, Budapeşte'de muahede yapıyor. Tabii değil mi? Budapeşte'de muahede akteden Babîâlinin o zamanki ihtişamını kim istemez? (Handeler). Fakat bunu da söylemekle yine onun altında söyle hakikate makrun olmayan bir maddeyi Heyeti Muhteremelerine kabul ettirmiş bulunuyorlar.

İSMAIL FAZİL Pş. (Yozgad) — Sırrı Bey. Yalnız bir şey unutuyorsunuz ki, o Babîâli ayrı zamanda kapitülâsyon boyunduruğuna giriyor..

SIRRI B. (Devamla) — Budapeşte'de mukavele akteden Babîâliyi istemiyoruz. Çünkü hiç bir zaman Babîâlinin muahedatma, mukavelâtına, ilim hâkim olmamıştır. Daima kuvvete müstenit olarak yapılan ahitnameler işte Devletimizi şimdi hali inkiraza getirmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Katiyen Sırrı Bey, katiyen.

SIRRI B. — Eğer o Babîâli ilme müstenit olarak muahede akdetmiş olsaydı bugün bizim inkirazımızı ihzar eden, temin eden (Yanılıyorsunuz sadaları). Uhudu atıkayı akdetmezdi. Uhudu atika bir bahşiş mukabilinde verildi.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Bütün cihana bir askerlik dersi verdi, bir fazilet dersi verdi (Handeler).

SİRRI B. (Devamla) — Eğer bizim eski ahitnamelerde ilim hâkim olaydı, o uhudü atika bahşiş kabilinden ötekine berikine verilme idi, bugünkü netice müellime husule getirilmezdi. Görülüyor ki, biz ilimsiz fensiz olarak aktolunan muahedelere taraftar değiliz.

FERİT B. (Çorum) — Söylediğiniz gibi değil.

SİRRI B. (Devamla) — Sizin de yazdığımız esbabı mucibe mazbatalarını gördük ve istifade ettik. Sonra munazara esnasında; varidatın masrafa göre mi, yoksa masrafın varidata göre mi bütçe tanzimi lâzımgeldiğini münakaşa buyurdular. Bu, filvaki kendisini milletinden ayrı gören hükümetler için düşünülmüş bir sözdür. Masrafımı mı varidata uydurayım, varidatı mı masrafa uydurayım? Efendiler; maliyeye vukuf iddiasını yalnız onlara, maliyede vukuf iddiasında olan efendilere sülüs kalem ile ihtar ediyorum. (Her halde mürekkebi sabit olsun sadaları) ve diyorum ki; maliyesi muntazam olan, ulûm ve fûnuna müsteniden vazır tekâlif eden hükümetlerdir ki: Benim hazinem tebaamın kesesidir der. Bu, işte ulûmu maliye kitaplarında yazılmış bir düsturu lâyetegayyerdur.

Bu hakikat o kitabı okuyanlarca elbette mâlûmdur. Benim Hazinem tebeamın kesesidir. Para bana lâzım olduğu zaman tebaamın kesesinden alırım. Lüzum olmadığı zaman almam. Yani ben kendi hazinemi dolduracağıma, tebaamın izdiyadı serveti esbabını istikmale çalışırım. Demek ki, işte bütçe böyle ulûmu maliye esaslarına müstenit olarak kuruluyor. Başka türlü düşüncelerle yapılmış bütçeler, işte bu bizim bütçemiz gibi olur ve ona bir mecmuai erkam denir, bütçe denemez. Artık fazla söz söylemeyeyim. Maliye Vekili ile uzlaştık. Sözüme nihayet veriyorum. Her halde bu bütçe havassı ilmiyeden âridir. Kendileri müdriktir. Bunu birazierk tettebbu buyururlarsa bu nekayisi ilmiyenin nerede olduğunu anlarlar ve kendileri bendenize hitap ettikleri gibi anlamaz değildirlir. Ben anlamaz mevkiinde kalabilirim. Fakat kendilerinden rica ederim, kendi noksanları; tettebbuatı ilmiyede bulunmamalarıdır. Fedakârlık etsinler, biraz tettebbuatı ilmiyede bulunsunlar.

MALİYE VEKİLİ FERİT B. — Gel beraber okuyalım.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Reisbey, söz isterim.

REİS — Müsaade buyurunuz.

TUNALI HİLMİ B. — Sırrı Beye söz verdiniz, şahsi olduğu için. O da benim ecedarıma tararuz etti. Müdafaa edeceğim. (Kahkahalar).

REİS — Efendim, bütçe hakkında uzun zamandanberi cereyan eden müzakerelerde, rüfekânın irat ettikleri hitabelerde serdettikleri mülâhazat ve tenkidatı müteakip verilen takrirleri ic-

malen Heyeti Celilenize arzedeceğim. Bir takrir vardır: Şekli müzakereye ait noktai nazarı ihtiva ediyor. (336 senesi bütçesinin zamanı geçmiştir. Heyeti umumiyesini toptan kabul edelim) mealindedir. Diğer yirmi yedi imzalı bir takrir vardır. (Nizamname mucibince fasıl, fasıl, okuyalım, fakat üzerinde tevakkuf etmiyelim, bazı ilisecek noktalar varsa müzakere edelim) diyor ki, Nizamnamenin haricine çıkmamak itibariyle daha müvafık ve daha doğrudur. Bunu Heyeti Celilenizin reyine arz ediyorum. Diğer takrir Nizamnameye muhalif olduğu için bendeniz Nizamname ahkâmını tasrih ediyorum. Yoksa rey suretiyle arz etmiyorum. Diğer bir noktai nazar da, varidata müteallik bir takım mülâhazattır ki, bunlar hakkındaki Heyeti Celilenizin noktai nazarını gösteren takrir ve teklifleri de varidat bütçesi müzakere edilirken arz ederim. Yalnız masraf bütçesindeki arzu; muhtelif zamanlarda muhtelif tarihlerle avans olarak sarfına mezuniyet verilen meblâğın yekûnu, hidematı umumiye için 1336 senesine mahsus olmak üzere Muvazenei Maliye Encümeninin tanzim ettiği bütçe miktarını tecavüz etmemesi yolundaki arzudur ve Maliye Vekili Beyefendi de; avans olarak verilen miktar her ne olursa olsun bütçemizde mürakkam olan yekûnu tecavüz etmiyecektir. yolunda Heyeti Celilenize teminat verdiler.

MALİYE VEKİLİ FERİT B. — Şüphesiz tekrar ediyorum.

REİS — Tensip buyurursanız evvelâ o ciheti reyî âlinize arz edeyim. Rer ile bu mesele halledilsin, Muhtelif kanunlarla avans olarak sarfına mezuniyet verilen meblâğın 1336 senesi bütçesinde hidematı umumiye için tahsis edilen miktarı - Tahsisatı münzamma kanunları müstesna olmak üzere - Tecavüz etmemesini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edildi efendim. Bir kere avans olarak verilen miktardaki fazlalık hakkındaki kararımı Heyeti Celileniz reddetmiş oluyor. Yani avans miktarı, bütçe olur ki, şubat nihayetine kadar çıkmadığı hâlde bütçe yekûnu bu miktarı tecavüz edemez. Maliye Vekâleti Heyeti Celilenizin bu kararı hakkında

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Bütçeden ahiren tasarrufat yapılmıştır. Kanunu mevki müzakereye koyun, biran evvel çıksın.

REİS — Bu kararı tesbit etmek için tabii bütçe müzakeresine şey edildi.

Tabii şimdi bütçe müzakeresine geçeceğiz. Fasıllar üzerinde lâzımgelen tenkihatı müzakere ederiz. Bir de diğer takrirlerdeki bir şey kalıyor. O da fazlalık hakkındaki şey'i bir karar ile tesbit eylemektir. Bir başka takrirde ise; bütçenin müzakeresini bırakalım. Sâl muhasebesi şeklinde yeni sene nihayetinde kabul edelim deniyor. Bunu tensip buyuruyor musunuz? (Hayır sadaları). O halde Nizamnamemizin tâyin ettiği vechile; fasıl fasıl müzakere edeceğiz. (Takrirler

okunsun sadaları). Bugün Maliye bütçesinin müzakeresine başlayacağız. Bunu tensip buyurur musunuz?

SALİH Ef. (Erzurum) — Bu bütçenin tetkiki için mali bir komisyon vardı. Bunun hakkında bir takrir verilmişti.

REİS — Efendim, bunları Heyeti Celileye hulâsatan arzettim. Maliye bütçesinin müzakeresini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edildi.

Bir de ondan evvel bir şey var. Riyaseti Celileden bir tezkere gelmiştir.

2. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — *Adliye Vekili Yusuf Kemal Beyin avdetine kadar yerine bir vekil intihap edilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi*

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine
Adliye Vekili Yusuf Kemal Beyefendinin avdetine kadar mirimumaileyhe vekâleten umuru adliyyeyi ifa eylemek üzere isimleri muharrer zevattan biriniin intihap buyurulmasını rica ederim

1 Şubat 1337

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Zekâi B. (Adana), Atâ B. (Niğde), Osman Nuri B. (Bursa), Hafız Mehmet B. (Trabzon).

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Evvelki intihapta ekseriyet kazanan kim ise rüfekayı muhtereme ona rey versin. (Olmaz sadaları).

REİS — Teneffüsten sonra intihabımızı icra ederiz. On dakika teneffüs.

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : 3,30 sonra

REİS — İkinci Reisvekili Hasan Fehmi Beyefendi

KATIPLER : Cevdet B. (Kütahya) Feyyaz Âli B. (Yozgad).

REİS — Celse küşat edildi.

10. — İNTİHAPLAR

1. — *Adliye Vekâleti Vekili intihabı*

REİS — Müzakereye başlamazdan evvel Adliye Vekâleti Vekili intihabını icra edelim, badehu bütçe müzakeresine devam ederiz.

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey İntihaba başlanma encümen intihabını da bu arada yapalım, gürültü zail olsun.

(Adliye Vekâleti vekili intihabı için reyler toplandı).

(Mehmet B. (Biga), Hüsnü B. (Bitlis), Asım B. (Erzurum) bakıca ârayı tasnife memur oldular).

REİS — İntihaba başlamış iken encümeni Mahsus intihabını da icra edelim.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Ne encümeni?

REİS — Efendim, Heyeti Vekilenin vazife ve salâhiyetini tâyin için icabeden lâyhâ kanuniyenin ihzarı için bir Encümeni mahsus teşkilini evvelce Meclisi Âliniz tensip etmişti. İntihabın şekli şubelerde yapılmayıp Heyeti umumiyeden icra edilmesi de yine Heyeti Celilenizin kararı iktizasındandır. (Kaç kişi? sadaları).

Nizamnamemiz encümenleri on beşer zat olarak kabul etmiştir. On beş üzerine intihap ederiz.

FEYZİ Ef. (Malatya) — Bugün herkes düşünsün, yarın rey puslalarını hazırlasın, getirsin, atsın.

NAFİZ B. (Canik) — En çok rey kazananlar birinci intihapta kabul edilsin. Böyle rey ekseriyetle olmasın, rey izafi ile olsun.

REİS — Efendim; rey puslalarınızı hazırladığınız ise esamiyi okumağa başlayalım. On beş zat üzerine intihap yapılacaktır (El kaldıralım sesleri). Efendim, namzet yoktur. Heyeti Umumiyece yapılacak intihap bu şekilde olur. Namzet teklif edilmemiştir ki...

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey, müsaade buyurun!..

FEYZİ Ef. (Malatya) — Beyefendi hazretleri; kura çekersiniz, kime çıkarsa namzet onlar olur.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar hazırlanabilmek için epeyce bir zaman ister, şuhalde bunu gelecek içtimaa bırakalım da herkes intihap puslalarını hazırlasın.

REİS — Efendim; tensip buyurursanız rey puslalarınızı ihzar ediniz, müzakereye başlayalım. Celseyi kapatmadan evvel reylerinizi istihşal ederiz. Puslalarınızı ihzar edin,

A — Maliye Vekâleti bütçesi

REİS — Maliye Vekâleti bütçesinin müzakeresine başlıyoruz. Maliye Vekâleti bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen varsa buyurun, buyurun Vehbi Bey.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim Maliye Vekili Beyefendi Maliye memurlarına mahsus olan genişliği henüz daha istihsal edememişlerdir. Maliye Vekâletinde bulunmaları henüz daha senelere vâsıl olamamış olduğu için hakikaten çalışarak meydana getirdikleri ve evsafı hakkında epey ihtilâf olan bütçeye dair herhangi bir arkadaşımız ufak bir tenkitte bulunsalar derhal sıtmaya tutulmuş gibi bir titizlik gösteriyorlar. Kendi fetvaları mucibince (Elbadi azlem) olduğu için bunu söylemeğe mecbur kaldım. 1337 bütçesinin encümenine gelmemesi kabahatinin kadro encümenlerine atfedileceğini bendeniz evvelden tahmin ettiğim ve hatta o sırada da kendileri onu ima ettikleri için derhal bendeniz söz alarak, bunun varit olamayacağını ve Maliye Vekâleti; bütçesini tanzim ederek her zaman getirmeğe salâhiyettar olduğunu ve bugün yine getirebileceğini bendeniz dermeyeran etmişim. Kadro Encümenleri teşekkül edeli henüz yirmi gün olmuştur. 1337 bütçesinin Meclise verilmesi lâzımgeldiği zaman geçeli de üç ay olmuştur.

Vekil Beyefendi Rejiden bahis buyurdular ve bunu millileştirmeye mâtuf himmetlerini de tizkâr ettiler. Eğer gayelerimiz müşterek ise kendilerine teşekkür ederiz. Yok bu şekilde Hükümet içinde Hükümet ipka etmek fikrinde iseler hiç bir vakitte kendisiyle birleşmeyeceğiz. Bize, memlekette Rejinin masebakından malûmat-tardır dediler. Bütçeye belki hahtiyarlık nasip olmamış, yahut olmuş, muhtelifün fihtir. Fakat bu hahtiyarlık abdiâcize nasip olmuştur ki o da Rejinin reddi hakkındaki mazbatayı ilk defa tebyiz eden ve encümende yazan bu abdiâciz olmuştur. Merhum Rıza Bey taktır. etmiş ve bendeniz de tesvit etmişimdir. Onun burada masebakından bahsedecek değilim. Çünkü burada ihtiyaç da yok, lüzum da yok. Yalnız şunu derhatır ettirmek isterim ki, Heyeti Celilenize, bizde bir ummacı vardır, bizde heyeti teşriiye her zaman böyle korkutulur. Münasebatı müstakblemize, münasebatı siyasiyemize ve münasebatı eenebiyemize tesir icra eder diye. Efendiler; bugün henüz müzakereye girışmedik. Reji bugün bu memlekette teessüs etmiyor. Reji memleketin kırk senelik bir belâsıdır. Binaenaleyh bu memleketin, bu Meclisin gayesi meyanında Rejinin refi ve tardı da vardır. Çünkü İstiklâlî tam, memleket içinde evtadı hasarın çıkarılmasıdır. Bu da evtadı hasarın en büyüklerinden birisidir. Hiç bir devlette mislini Maliye Vekili Beyefendi gösterebilirlerse bendeniz bu inkılabı kalkışan bu millet içinde Rejinin hatta

bu tarzıyla de kalmasına razı olmam. Bundan bahsetmek yalnız bendenize nasip olmuyor. Maliye Vekili Beyefendiye de nasip oluyor. Binaenaleyh meselenin esasından bahsetmek istiyorum. Vaktiyle Maliye nazırları atfı anzar için birisi Fransızlarla, öbürü Almanlarla böyle vaziyetimizin nezaketi itibariyle Rejinin mevzu-bahis edilmesi muvafık olamayacağını dermeyeran ederdi. Ankara Millet Meclisinde de Maliye Vekilinin; münasebatı siyasiyemize tesiri vardır diye, memleketin istiklâlinden adeta fedakârlık etmeğe kalkışmasına aklım ermiyor. Efendiler Rejiyi burada tavzih etmek; sizleri tasdi etmektir. Onun seyiyatını bu memlekette bilmedik fert bile yoktur. Onun için bu memlekete iktisaden, ahlâkan, efraden ettiği zarar ve ziyarı burada tadada lüzum yoktur. Bunu müdafaaya da insan kendisinde cüret bulacak vaziyette değildir.

Sonra borçlarımızdan bahis buyurdular. Ben borcumuz olduğunu bilmiyorum. Ve millet bizi buraya tevkil edip gönderirken efendiler, istiklâlî, istikbali kurtarmak için gönderdiği zaman hize, ortada fol yok, yumurta yok iken kendi kendinize borç deruhde edin diye bir vekâlet vermediler ve size soruyorum. Hangi salâhiyetle biz millet namına burada milyarların üzerine milyarlar kabul edeceğiz? Harp istikrazını, harp esnasındaki istikrazları, sonra memleketin vaziyeti maliyesini, sonra memleketi o düşmanların soyup götürmesini düşünün ve hala da borçtan bahsedin. Memleketin, üzerine cullanmış olan bu kadar insanlara, düşmanlarımız bu kere de yeniden borç ödemeğe çalışmağa hiç bir zaman benim salâhiyetim yoktur ve salâhiyetini iddia edenlerin de salâhiyeti yoktur. Fakat bendeniz, bizim Maliye Vekili Beyefendi dirayet ve kıyasetle ve bilhassa mesleki tahrirde geçirdikleri hayatla bu gibi sözlerin ne gibi tenkide uğrayacağını, ne kadar ser rişteye zemin ittihaz edileceğini pekâla bildiklerinden, burada böyle bir söz dermeyeran etmelerini kendi hesabına muvafık bulamadım. Sonra efendiler, âsardan bendeniz bahşeylemeyeceğim. Ne vakit Maliye Vekili Beyefendi bahşederlerse o vakit bahşedeceğim.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Sonraya bırakın.

VEHBİ B. (Devamla) — Ovakit, yalnız şurada tekrar edeceğim. Yine Maliye Vekili Beyefendiden soruyorum, kürreiarz üzerinde âşar namıyla ve bizim tarzda eğer bir vergi mevcut ise çıksın burada dermeyeran etsinler.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Çinde ve Hindi Çinde.

VEHBİ B. (Devamla) — Hiç bir yerde yoktur. Kalkalım, beraber seyahata gidelim sizinle, bakalım var mı?

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Razi olmayız. Büyük harcırah istersiniz.

MAZHAR MUFİD B. (Hakkâri) — Birbirinizi ikna için söylüyorsunuz.

VEHBİ B. (Devamla) — Hazırım, Mazhar Beyefendi! memleketimin bu hususta kurtulması için Çin'e değil dünyanın öbür ucuna gitmeğe razıyım. Eğer bu memleketi, bu köylüleri kurtaracaksanız... (Harırahı kaldırmız sesleri) Harırahısız bendeniz kabul ediyorum, söz versin Maliye Vekili, bendeniz kabul edeceğim. Memleketin bu zulümden kurtulması için her türlü fedakârlığı ihtiyare âmadeyim efendiler. Ben zannediyorum ki tecrübeden bahsedecek zevat ki, bana kör deyen badem gözlü olmalıdır. Binaen aleyh âşarı vorenler, âşarı tahsil edenler, âşarı ihale edenler her halde Maliye Vekili Beyefendi değildir. Burada beyanı mütalâa eden zevattır. İnşaallah kendilerinin tecrübeleri ziyadeleşir ve o vakit millete merhametleri çoğalır.

MALİYE V. FERİD B. — Âşarın kalkabileceğini bir lâyhâi kanuniye vererek ispat edebilirsiniz o zaman hak kazanabilirsiniz.

VEHBİ B. (Karesi) — Sizin çalışmanıza karşı bizim çalışmamız icap ederse derhal yaparım.

MALİYE V. FERİD B. — Yapamazsınız.

VEHBİ B. — Yaparım, burada söyliyene yapar.

MALİYE V. FERİD B. — Çıkınız meydana.. Yalnız nazariye ile olmaz efendim. Âşarın kalkabileceğini şu esnada iddia edenler hep nazariyatçılarıdır.

VEHBİ B. (Karasi) — Ben nazariyateci değilim. Vekil Bey, bendeniz amelîyateci bir adamım.

MALİYE V. FERİD B. — Âşardan bahsederseniz ben de söz isterim .

VEHBİ B. — Ne vakit siz bahsederseniz o vakit bahsederim. Yalnız tecrübeden bahis buyurdunuz, onun için...

MALİYE V. FERİD B. — Bahsettiniz..

VEHBİ B. (Karesi) — Hayır, bendeniz şimdi âşarın cibayetinden, tarzı tahsilinden bahsedersen belki bir saat sürer. Onun için ondan bahsedecek değilim.

Efendiler! bendeniz şunu derhatır ettireyim ki - vak'âi tarihiye hatırımda değil - vaktiyle bir murahhasımız bir sulh müzakeresi esnasında kendine verilmiş olan talimatı derhatır ederek uykuya varır. Uyanır ve o aralık der ki; tazminat meselesi ne oldu. Muhatabı olan düşman murahhasları henüz tazminattan bahsetmemişler ve bahsetmek istemiyorlarmış. Onlar derhal evet, şimdi onu müzakere edeceğiz derler ve bizim murahhaslar kendi sözleriyle tutulurlar. Bu, tarihimizde mukayyettir ve ilk boreumuz böyle başlamıştır. Tazminatı harbiyeden...

MALİYE V. FERİD B. — İlk boreumuz para olarak başlamıştır.

VEHBİ B. — Maliye Vekili Bey herhalde bizden daha çok tarih bilirler. Binaenaleyh bunu burada söylemeleri, kendilerine tekrar soruyorum; muvafık mıdır, değil midir?

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Bendeniz heyeti umumiyesi hakkında değil, müfredatı hakkında söyleyeceğim. Fasıl ve mevad hakkında söyleyeceğim.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Hâlâ bitmedi mi heyeti umumiyeler?

REİS — Maliye bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında, devair bütçelerinin fasıllarına geçmeden evvel, bu devairin masarifatı üzerinde, yalnız masarifata maksur olmak üzere bir müzakere açılıyor. Bu, usuldendir. Bunun için müzakere açtım. Binaenaleyh Maliye Bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında müzakereyi kâfi görüp fasıllara geçilmesini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edildi. Fasıllara geçildi efendim. Okuyunuz, fasıl elli altıdan başlayınız. Bütçeler tevzi edilmiştir.

MALİYE VEKÂLETİ

F.	M.	Nev'i Muhassasat	Hükümetçe		Encümençe	
			teklif olunan	Lira	teklif edilen	Lira
Birinci kısım - İdarei umumiye						
Birinci bap - İdarei merkeziye						
56		Vekâlet ve memurin maaşatı				
1		Vekil ve müsteşar	2 500		1 220	
2		Devvair müdürleri ve aklâmı	21 390		13 000	
3		Müessesatı Maliye komiserleri	1 500		675	
4		İslahatı Maliye âza ve ketebesini	0		0	
5		Müstahdemini muhtelifi	500		500	
Elli altıncı fasılın yekûnu			25 890		15 395	

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Müsaade buyurur musunuz? birşey arzedeceğim. Efendiler, bendeniz Heyeti Celilenizden birşey istirham ediyorum. Malûmu âlileri her vekâlete ait bütçelerin fasıl ve mevadî üzerinde hepimiz ayrı ayrı söz söylersek bunların iki ayda bile çıkmasına imkân yoktur. (Altı ayda bile sadaları).

Binaen aleyh Heyeti Celilenize teklif ediyorum. Meselâ bu Maliye Vekâleti bütçesi mevkii müzakereye konuyor, bendeniz Maliye bütçesinin kaç noktasına itiraz edeceksem bittabi bunu evvelden tesbit etmiş bulunurum. Onun için Maliye Vekâleti bütçesi mevzuubahis olduğu zaman âzayı kiram hazarâtı kaç noktasına itiraz edecekse bir defada itirazatını dermeyan etmesini ve tadil tekliflerini vermesini muvafık buluyorum. Böyle olursa bunların belki yirmi günde çıkması imkânı vardır, aksi takdirde üç ayda bile çıkmaz.

REİS — Başka mütalâanız var mıdır? elli

altıncı fasıl hakkında mütalâanız var mı?

HAMDİ NAMİK B. — Hayır, Maliye bütçesi müzakere edileceği zaman kaç noktasına itiraz edilecekse birden itiraz edilsin ve tadil teklifleri verilsin. Her fasıl, her madde üzerine ayrı ayrı yirmi otuz kişi söz söylerse bunun aylarca çıkmasına imkân yoktur. Heyeti Celileniz kabul ederse o suretle müzakere edilsin.

REİS — Efendim elli altıncı fasıl hakkında söz isteyen var mı? (Yok sadaları). Faslı reyinize arz ediyorum. Etmezden evvel Hamdi Beyin teklifi; bütçenin heyeti umumiyesi müzakeresine ve nizamnameye ve Meclisi Âlinizin ittihaz etmiş olduğunuz karara muhalif olduğu için reyinize arz etmiyorum. Yalnız itiraz edilecek fasıllar hangileri ise tabii onlar hakkında söylenir.

Elli altıncı fasıl kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın, indiriniz. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edildi.

F.	M.	Nev'i Muhassasat	Hükümetçe teklif olunan		Encümençe kabul edilen	
			Lira	K.	Lira	K.
57		Heyeti teftişiyeye				
	1	Müdürü umumî	600		180	
	2	Müfettiş ve muavinler	6 200		2 360	
	3	Ketebe	0		0	
Elli yedinci fasılın yekûnu			6 800		2 540	

REİS — Elli yedinci fasıl hakkında söz isteyen var mıdır? (Yok sadaları). Binaenaleyh, fasıl reyinize vaz ediyorum. Elli yedinci fasıl kabul

edenler lütfen el kaldırsın Elli yedinci fasıl kabul edildi.

F.	M.	Nev'i muhassasat	Hükümetçe teklif olunan		Encümençe kabul edilen	
			Lira	K.	Lira	K.
58		Levazım				
	1	Darüşşafakaya mevkuf dükkânlar bedeli icarü	0		0	
	2	Meremet	1 000		500	
	3	Mefruşat	1 500		1 500	
	4	Tenvir ve teshin	2 500		2 500	
	5	Kırtasiye	2 500		2 500	
	6	Melbusat	500		500	
Elli sekizinci fasılın yekûnu			8 000		7 500	

REİS — Elli Sekizinci fasıl hakkında mütalâa var mıdır? Tadil yoktur Binaenaleyh, Elli se-

kizinci fasıl kabul edenler el kaldırsın. Elli sekizinci fasıl kabul edilmiştir.

F.	M.	Nev'i muhassasat	Hükümetçe teklif olunan		Encümençe kabul edilen	
			Lira	K.	Lira	K.
59		İdarei merkeziye müteferrikası	5 000		5 000	

REİS — Elli dokuzuncu fasıl hakkında mütaalâa var mı?

HASAN BASRİ B. (Karesi) — İki bin lira kâfidir efendim.

REİS — Elli dokuzuncu fasıl hakkında söz alan yok. Reyinize vazedyorum. Elli dokuzuncu

fasıl kabul edenler lütfen el kaldırsın.

NAFİZ B. (Canik) — Nasıl olur? reddediliyor.

REİS — İtirazınız varsa söyleyiniz Elli dokuzuncu fasıl kabul etmeyenler el kaldırsın. Fasıl kabul edildi.

F.	M.	Nev'i muhassasat	Hükümetçe teklif olunan		Encümenence kabul edilen	
			Lira	K.	Lira	K.
İkinci bap - İdarei vilâyat						
60		Maaşat				
	1	Defterdarlar	5	280	5	280
	2	Muhasebeciler	14	580	14	580
	3	Mal müdürleri	27	396	27	396
	4	Vilâyat liva ve kaza muhasebe kalemleriyle sandık emînleri	50	112	50	112
	5	Vilâyat ve liva ve kaza vergi memur ve kâtipleriyle mal muavinleri	57	558	57	558
	6	Vilâyat ve liva ve kaza tahsil memurları, tahsildarlar ve müfredat kâtipleri	197	664	197	664
	7	Emlâki emiriye memurları	15	624	15	624
	8	Rûsumu istihlâkiye memurları	2	436	2	436
	9	Müstahdemîni müteferrika	4	644	4	644
Altmışınçı fasılın yekûnu			375	294	375	294
			====		====	

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Söz istiyorum, altmışınçı fasıl hakkında.... Efendiler! Fasılların yekûnu olmak üzere kabul ettiğimiz kucaklarla paranın ve müfredatının neden ibaret olduğu hakkında Maliye Vekili Beyefendi izahat vermedi. Rica ederim. Kabul ettiğimiz tahsisat nerelere sarfediliyor? Bunları anlıyarak verelim. Maliye Vekili Beyefendi kendi dairesine ait olmayan devair hakkında saatlerce söz söyleyeceğine kendisinden istiyelim ki, kendi dairesine, kendi Vekâletine taallûk eden erkam hakkında lütfen bizi tenvir etsinler.

MALİYE VEKİLİ FERİT B. — Basri Beyefendi, esasen bu bütçe, Encümeni Âliniz tarafından verilmiştir ve usulen Mazbata Muharriri Beyefendi Zati âlilerine vekâleten bu izahatı ita buyuruyorlar. Usul, âdet böyledir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Altmışınçı fasılda efendiler defterdarlıklar var. Muhasebeciler var. Bendeniz anlamak istiyorum. Defterdarlık ismini zannederim ki, biz muhasebeci unvanına tahvil ettik.

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Bir senelik bütçedir. 1336 bütçesi. Ondan evvel defterdar yok mu idi? 1336 bütçesi bu...

HASAN BASRİ B. (Devamla) — Muhasebeciler hakkında Maliye Vekili Beyefendiden bir vaat almak istiyorum ki, bunlar idarei hususiyei vilâyat teşkilâtının semeredar olamaması için bir çok vilâyette teşkilât yapıyorlar. İdarei-hususiyei müessesatını üvey evlât olarak telâkki ediyorlar.

Bunların işkâlâtı yüzündendir ki, muallimler aylarca maaş alamıyorlar. Teşebbüsât ve müessesatı hususiyeye bir takım işkâlât altında natemam bir halde kalıyor. Binaenaleyh, idarei umumiye ile idarei hususiyeye arasında ikilik olmadığı ve ikilik gözetilmediği hakkında Maliye Vekili tarafından burada teminatta bulunulmasını bendeniz istiyorum. Sonra defterdarlıklar, muhasebecilikler idarei hususiyelerin matlûbatını şimdiye kadar verdi mi, vermedi mi? bunun hakkında izahat istiyorum.

REİS — Başka söz istiyen var mı?

SİRRI B. (İzmit). — Defterdarlıklar ilga edildi mi efendim? (Edildi efendim. 1337 senesi için sadaları).

MALİYE VEKİLİ FERİT B. — Cevap vermek için bekliyorum. Hepsine birden cevap vereyim. Her defa çıkmıyayım diye. Efendim, Basri Beyefendi ve Sırrı Beyefendi; defterdarlıktan bahsediyorlar. Bir kere burada mevzu bahis olan defterdarlıklar; 1336 senesi bütçesindeki defterdarlıklardır ki, onlar zaten defterdar olmak üzere maaşlarını almışlar. Binaenaleyh, bütçeyede defterdar ismi mevzu olmak lâzımgelir. Binaenaleyh, 1336 senesi meselesidir. Şimdi 1336 senesi ve bilhassa defterdarlık meselesine intikal ediyorum ve onu evvel emirde arz edeyim. Heyeti Celilenize ki, ne gibi tafsilât arzu buyurursanız bendeniz başınızı ağrıtmamak şartıyla hepsini vermeğe hâzırım, verdi vermedi demeyiniz. Sorunuzu istediğiniz gibi.

Şimdi Efendim, Defterdarlık denince; bir kere vilâyatta mevcut defterdarlık teşkilâtı tasavvur edilir. Bir de defterdarın rütbesi tasavvur edilir. Mesele ikidir. Defterdarlık teşkilâtı denirse, defterdarlık teşkilâtı yoktur. Zatiâli-lerine bundan üç, dört ay evvel arzetmiş olduğum veçhile; defterdar teşkilâtı kaldırılmış ve alelumum livalardaki teşkilât vilâyetlerimize de teşmil edilmiştir. Bu suretle muhasebe teşkilâtı mevcuttur. Defterdarlık yoktur. Şimdi kaldır defterdarlık meselesi. Bugün elân istihdam etmekte bulunduğumuz ve vaktiyle defterdarlık rütbesine irtika etmiş bulunan bir kaç memurumuz vardır. Bunların maaşları bir hakkı müktesep teşkil ettiği için bunlara defterdarlık maaşını verilmektedir. Tabii bunların maaşını meselesine itiraz buyurmazsınız. Esasen kadro komisyonu ile bu hususta lâzımgelen müdavelei efkâr edilmiştir. Şüphesiz ki maliye meslekine intisap eden memurin, tabii Heyeti Âliyeniz de arzu buyurmaz ki, müddeti hayatının sonuna kadar üç bin kuruşla kalsın. Binaenaleyh defterdarlık ortadan kaldırılsa bile şüphesiz ki muhasebeciliklerin maaşına, kadro encümeninizin tasvip edeceği surette bir elestikiyet vazedilecektir. Bunu bir tarafa bırakıyorum. Ona Heyeti Âliyeniz sonra karar verecektir. Şimdi elimizde bir kaç tane defterdar mevcuttur. Maaşları hakkı müktesep olduğu için verilmektedir. İsimlerini ortadan kaldıralım mı? Kaldırma mı? Bendeniz vicdanen buna kail ve razı olmadım. Yani bir mesele maliye değildir. Fakat böyle medit bir takım seneler devlet ve millete hizmet ederek defterdarlığa irtika edilmiş bir takım memurimize; bu sizin rütbenizin ismini tekrar muhasebeciliğe iade ediyoruz suretinde bir teklif yapmak istemediğimden dolayıdır ki elân isimleri defterdar, fakat yaptıkları vazife muhasebeci olarak bir kaç zat bulunuyor. Buzevat, meselâ heyeti teftişiyeye geçerler, meselâ başka bir vazifeye geçerler, devair muhasebeciliklerine geçerler. Defterdar ismi de kalkar, onun yerine muhasebeci gider. Tatbikat böyle olur. Nitekim devairi mülkiyede meselâ valilerin ismini mutasarrıflığa indirmek arzu buyurduğumuz veçhile, bendenizce para üzerine müstenit değil, fakat doğrudan doğruya bir rütbe üzerine müstenit bu defterdar unvanını kaldırma-ya muvafık görmedim. Heyeti Celileniz emrederse kaldırırım. Vicdanım razı olmadı bunu söylemeğ. Binaenaleyh defterdarlık şeysi bundan ibarettir. Mamafih ister defterdar yapalım, ister muhasebeci diyelim, maliyemizin idaresi memleketin bilhassa ordu merkezlerinde beş, altı kadar böyle büyücek memuru bulundurmağa eşeddü ihtiyaç vardır. Böyle olmayıpta şimdi yaptığımız gibi; böyle muhasebecilikler diye bütün memlekete tevzi edecek olursak, orduların ihtiyacı tamamiyle temin edilemez. Bi-

naenaleyh meselâ Sivas gibi, Erzurum gibi, Eskişehir gibi, Diyarıbekir gibi bir takım merkezler vardır ki buralarda muhasebecilerin fevkinde bir kudrete malik bir takım adamlar lâzımdır. Binaenaleyh defterdarlık tabiri, arzettiğim veçhile, Heyeti Celilenizin arzusuna mütevakkıftır. Gelelim şimdi idarei hususiye ile idarei umumiye meselesine. Efendiler! idarei hususiye meselesi mevzuubahis olunca, Heyeti Celilenizin, bundan üç ay evvelki, hattâ iki ay evvelki vaziyetimizi tahattur buyurmanızı istirham ediyorum. Üç ay evvel Heyeti Celilenizin her bir uzuvu ve bütün vekâletler, bilhassa Maarif Vekâleti, idarei hususiye maaşları tesviye edilmiyor diye şikâyatta bulunuyorlardı. Şimdi o şikâyat var mıdır rica ederim?

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Vardır.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz. Şikâyetler eğer varsa lûtfen Meclisi Âliyi iggal etmeden evvel bendeniz onu bildirmenizi rica ederim. İdarei hususiye-lerin kendilerine ait bulunan varidatı tamamen tesviye edilmiştir. Aksini söyliyener madde beyan etmeli ve gelip bendenize müracaat etmelidir.

Muhasebecilerin ve defterdarların idarei hususiye varidatını takip etmeleri bahsine gelince; şüphesiz ki onları takip etmek bendenizin vazifemdir. Fakat idarei hususiye idarei umumiye meselesini kökünden halletmek isterseniz bu tasavvur buyurduğunuz gibi (santim edisiyonel) leri, küsuratı munzammeyi idare etmekle değil, bunun esası hakkında katî bir karar verip, en muntazam şekli idareyi takip eden memleketlerde olduğu gibi, idarei hususiye varidat ve masraflarını birbirinden ayırmakla kabildir. Bunun için de bir lâyhâ kanuniye Heyeti Celilenizdedir. Lûtfen bu kanunu müzakere ederseniz meseleyi ben halletmem, Meclisi Âliniz halleder.

ABDURRAHMAN LÂMÎ Ef. (Ayntab) — Efendim, bir kaç muhasebecinin işlerine defterdar bakıyor. Şimdi buna muhasebeci maaşını vermek doğru değildir. Malûmu Âlinizdir ki maaş hizmet mukabili olur, şahsi değil.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Maaşlar şahsa verilmiştir, öyledir. Elbette otuz sene çalışmış bir muhasebeci ile dört sene çalışmış bir muhasebeci bir olur mu? Bir defterdar vaktiyle dört, beş livanın muhasibi mesulü olurdu. Bugün o muhasibi mesulün . . .

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim defterdarlığın muhasebecilik unvanına tahvil edildiğini Ferid Beyefendi söylemişti Mecliste.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Asla . . .

HASAN BASRİ B. — Zabıtlarda vardır efendim.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Hangi zabıta? Gösteriniz rica ederim, gösterilmedikçe boş lâf söylemeyin.

HASAN BASRİ B. (Devamla) — Sonra burada tahsildarlar maaşatı ve saire namıyla bir takım tahsisat vardır. Tahsilât miktarının neye balığ olduğunu birkaç güne kadar arz ederim diye söylemişlerdi. Fakat şimdiye kadar söylemediler. Tahsilât yüzde kaç miktarda balığ olmuştur? Bu meydana idarei hususiyeler varidatının da yüzde kaç miktarında tahsil edildiği hakkında tafsilât vermesini istiyorum.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Efendim tahsilâtın miktarını zaten müzakerei umumiyede arzetmiştim. Evrakını bulur şimdi tekrar söylerim. Ağnamda yüzde 86, diğerinde yüzde 75 diye söylemiştim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Tarik bedeli nakdisi hakkında?

MALİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Tarik bedeli nakdisi hakkında yanımda yok. getirir söylerim. Rica ederim. Lütfen teşrif buyurunuz, zatı âlinize söylerim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Tahsilât hakkında daha az tahsisat tefrik edilmesi hakkında Ferid Beyefendi ne gibi mütalâatta, ne gibi teşebbüsatta bulunmak istiyorlar? Onun hakkında da izahat versinler.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Efendim cibayet masrafı olmak üzere şu kalemler mevcuttur: Heyeti tahsiliye maaşı 120 bin lira, süvari tahsildarları yem bedeli 120 bin lira, cibayeti ağnam masrafı 50 bin lira, tahsilâ komisyonları 10 bin lira, tahsil memurları devriyesi 10 bin lira. Mecmu (291 900) lira. Tahsisatı fevkalâdeleri de 600 bin lira. Yekûn 891 900 lira

Tahsil ettikleri meblâğ: Müsakkafat ve arazi vergisi 2 586 000 lira, temettü vergisi 1 583 706, harp kazançları 1 578 358, ağnam resmi 5 milyon küsur lira, vergi tezkeresi 75 bin lira. Mecmuu 10 483 021 liradır. Bundan maada idarei hususiyelere ve belediyelere ait küsuratı munzamma, tarik bedelâtı, zürraa verilen tohumluk bedelâtı, teslis ve emanet âşar bakayası, bedeli oşür ve saire, Heyeti âilyeniz bunları tasvip ettikleri halde 11 milyon liradan ziyade varidat tahsil ediyor ki ceman 11 891 000 liradır.

TAHSİN B. (Aydın) — Bir şey sorabilir miyim?

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Rica ederim. O oradan soruyor, bu buradan soruyor. Doğru olmaz. Çünkü zatı âlileri bir şey soruyorsunuz, oradan da bir şey soruyorlar. Binaenaleyh usule riayet edelim. Ne sorulacaksa sorulsun, bendeniz toplayayım cevap vereyim.

SİRRI B. (İzmit) — Geçmiş fasla ait bir şey aklıma geldi ve zatı âlinize sormama müsaade buyurulur mu? (Gürültüler).

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Meclisi Âli karıştır.

REİS — Efendim müzakere edilen 60 nci fasıldır. Bu fasla dair mütalâa ve mülâhazatı-

nızı söyleyiniz ve fasla ait soracaklarımızı sorunuz.

SİRRI B. (İzmit) — Demek geçmişe dair bir şey söylemeyeceğiz, peki efendim. Defterdarlık unvanı, defterdarlığa ait olan hakkı müktesep olduğu muhakkaktır. O hususta Beyefendi ile müşterekim. Senelerdenberi hizmeti sebkemiş bir adamın hizmetine mukabil aldığı maaş şimdi tenkis etmek Hükümetin menfaat ve adaletiyle mütenasip değildir. Yalnız ince bir nokta vardır ki Beyefendiye onu müsaadeleriyle sormak istiyorum. Buradaki merkez teşkilâtında devair müdiriyetlerine getirilen zevat, defterdarlıktan daha dun mertebede bulunan zatlardır. Maliye meratibinden 3 ncü, 4 ncü derecede bulunan zevatı böyle bir merkezde müdiriyet makamına getirmekten ise, zaten fazla maaş alan defterdarları bu makamlara getiripte oradan inhilâl edecek defterdarlıkların yerine birer muhasebeci tayin etmemek muvafık mı idi?

YAHYA GALİP B. (Kırşehir) — Halbuki devair muhasebecilerinin de tayini Maliye Vekâletine aittir.

SİRRI B. (Devamla) — İkinci sualim: Vilâyet, liva ve kaza memurları, tahsildarlar ile müfredat kâtipleriyle emlâki emiriye memurlarının birleştirilmesi kabil mi? değil mi? Bunları birleştirmek için bir tarik, bir tedbir bulunarak masrafta iktisat yok mu efendim?

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Yoktur.

SİRRI B. — Operatör Emin Bey yoktur diyorlar. Ben de pekâlâ derim (Handeler).

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Pederim maliyeci olmak itibariyle söylüyorum efendim.

TAHSİN B. (Aydın) — Maliye Vekili Beyefendiden anlamak isterim, 1336 senesi âşarından kuvubulan tahsilâtın hissei maarifi idarei hususiyenin emrine tevdi edilmiş midir, edilmiş midir? Bendenize en mühim müşkülât, müzayaka buradan tevellüt ediyor. Senesi içinde tahsilât nispetinde verilmesi en âdilâne olan bir şeydir. Senei âtiyeye bırakılması doğru değildir ve ondan dolayı idarei hususiyeler müzayakaya duçar oluyorlar. Çünkü idarei hususiyeler varidatının bir kısmını teşkil eden bu paradır.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Maliye Vekili Beyefendiye bravo. Mecliste yeni bir âdet icad ettiler. Sual sormak isteyenler mutlaka bu kürsüye gelecekler, kendileri nihayette gelip lütfen itayı cevap buyuracaklar.

MALİYE V. FERİT B. — Pek tabiisi budur.

HASAN BASRİ B. — Efendim, bendeniz bir kaç sual irat etmiştim, bunlar cevapsız kaldı. Bir kere tahsilâtın vasatı yüzde kaç balığ olduğunu sordum. Ferit Beyefendi, müfredatta, aksamı varidata intikal ile cevap verdiler. Bilhassa maliye tahsildarlarına mevdu olan tarik bedelâtı nakdiyesi tahsilâtı yüzde kaç ba-

liğ olduğunu bilmek bizim için de pek lüzumludur. Çünkü idarei hususiyelerin en mühim derdi, tarik bedeli nakdisinin tahsili derdidir. Tahsildarlar içinde tahsilâtını yüzde seksene iblâğ edemiyenler mevcuttur. Fakat tahsildarlar temettü gibi, musakkafat gibi toplu vergiler ile tahsilâtı haddi kanuniye doldurdıkları için, tarik bedelâtı nakdiyesi, tahsilâtı ihmalâtan dolayı tahsil edilmiyor ve bu yüzden idarei hususiye bir çok müşkülât karşısında kalıyor. Binaenaleyh bendeniz musırın rica ediyorum ki; tarik bedelâtı nakdiyesi tahsilâtı, maliye tahsildarları tarafından yüzde kaç dereceye iblâğ edilmiştir? ve tarik bedelâtı nakdiyesi tahsilâtında ihmal ve teseyyübü görülen tahsildarlar içinde kaç teziye edilmiştir? ve bunların teziyeleri hakkında ne gibi esbaba tevessül edilmiştir? Âşarı da Ferit Beyefendi aksarı tahsilât meyanında zikretmek suretiyle tahsil miktarını yüksek bir derecede gösterdiler. Halbuki efendiler âşar ile tahsildarların bir alâkai fiyisi yoktur.

MALİYE V. FERİT B. — İki defa söyledim onu.

HASAN BASRİ B. — Âşar tahsilâtından da bahsettiler. Ağnam tahsilâtına da doğrudan doğruya...

MALİYE V. FERİT B. — Ağnam tahsilâtında da yüzde yüz dedim.

HASAN BASRİ B. — Ağnam tahsilâtında da fiili bir alâkaları yoktur. Haziranda toplarlar, toptan ağnam resmini ve varidatını da köylüler verirler. Ağnam sahipleri verirler. Burada bilenler de vardır. Sonra efendiler; bendeniz yüzde kaç nispetinde bir para ile tahsilât iera edildiğini sormakla beraber, tahsilâtın daha az bir nispetle ierası mümkün olup olmadığını sorduktan sonra, tahsilât hususunda da neler düşündüklerini sordum, bunu da cevapsız bıraktılar. Binaenaleyh bendeniz bunlara cevap vermesini tekrar rica ediyorum.

MALİYE V. FERİT B. — Efendim, defterdarların makamına muhasebecilerin getirilmesi yerine devair muhasebeciliklerine ve saireye defterdarların getirilmesi muvafık olacağını Sırrı Beyefendi söylediler. Efendim, bendeniz işe başladığım zaman devair muhasebeciliği - ki defterdarlığın fevkinde bir makam olması lâzımgelir - orada malmüdürlerini buldum ve onların hakkı müktesep iddia ede ede oldukları yerden mümeyyizliğe indirdim. Daireli maliye içerisinde bazı müdürler vardır ki bunlar muhasebecilikten tâyin edilmiştir ve maaşları da altı bindir. Dört bine indirdim ve dört bine indirdiğimden dolayı bir müşkülâta mâruz kaldım. Tamamen arzu buyurdıkları veçhile ben de defterdarları daire müdiriyetine getireyim dedim. Kastamonu defterdarlarını yakaladım, gel dedim, başladı yalvarmağa, aman efendim, gelemem, affediniz dediler. Orada da maaş dört

bin, burada da dört bin, burada geçinmek ihtimali yoktur. Ben zorladım, olmadı. Nihayet İktisat Vekili refikı muhteremim kendisini altı bin kuruş maaşla Ziraat Bankası Müdürü Umumi yaptı. Gelmekte şühesiz ki haklı idi. Kastamonu'da defterdar dört bin alır, buraya da dört binle çağırırsanız tabii ailesini de geçindirecek, bu olamaz. Şühesiz ki fevkalâde mutazarrır olacak. Öyle mi efendim? Ben de pek tabii buldum. Hattâ refikı muhteremim benden müsaade istediği zaman, bunu benden alabilmek için, hay hay dedim. Çünkü haklı gördüm. Bu noktai nazardan dört bin kuruştan fazla maaş alanları yine dört bin kuruşla devair müdiriyetlerine getirmek müşkül olacak. Onun içindir ki Kadro Encümenine de rica ettim. Kadro Encümenleri de devair müdiriyetlerini, 1337 bütçesi için, tabii derhal tediye etmek suretiyle, fakat icabederse beş bin kuruşa kadar istihdam etmeği kabul buyurlarsa, muhasebeciler ve devair müdürleri meselesi kalmaz. Sonra vilâyet tahsil memurları, emlâki emiriye işleri vardır. Bendeniz işe başladığım zaman hemen ilk yaptığım işlerden birisi, bu emlâki emiriye mevcut ise oralarda bir memur bulunduruyoruz. O da muhasebeciye merbuttur.

SALİH Ef. (Erzurum) — Geçmişten mi bahsediyor sunuz, gelecekte mi?

MALİYE V. FERİT B. — Efendim, sorduklarından bahsediyorum. Sormayınız, söylemiyeyim. Arkadaşlarımıza söyleyiniz, sormasınlar.

Sonra efendim, Tahsin Bey buyurdular ki, 1336 hisse maarifi idarei hususiyelere tediye ediliyor mu? Hayır efendim, tediye edilmiyor ve kanunen tediye edilemez. Zatr âlileri de bilirsiniz ki; idarei hususiyelere ait küsuratı munzamma vaktiyle istikraz mukabilinde merhun addedildiğinden dolayı, bir sene evvelki tahakkuk eden miktarın ertesine sene verilmesi hususu kabul edilmiştir. Mevzu kanun budur. Binaenaleyh bu sene varidatı hususiyelere verdiğimiz varidat; 335 senesinde tahakkuk etmiş haklarıdır. Bu sene zarfında taayyün eden miktar; 1337 senesinde onlara tediye edilir. Bir senede şühesiz ki Maliye iki defa veremez efendim. Binaenaleyh...

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Bu tamamen ödenmiş midir efendim?

MALİYE V. FERİT B. — Tamamen ödenmiştir.

VEHBİ B. (Karesi) — İşte Kütahya muhasebecisinden aldığım telgrafta 45 bin lira boreu olduğu zikrediliyor.

MALİYE V. FERİT B. — Lütfediniz, veriniz, derhal verdireyim. Efendim, idarei hususiyelere ait hisseler verilmiştir. Fakat bugün hangi idare çıkar da ta Bitlis'ten bilmem nereye kadar günü gününe, dakikası dakikasma 3 bin lira, beş bin lira verilmiştir, verilmemiştir, bunu kim söylüyor? verilmiş denildiği zaman

onun heyeti umumiyesi verilmiştir ve bu dakikada hangisi iddia edecek olursa derakap onu da veririm. (45) bin lirayı, teşrif buyurunuz, derhal tediye edeceğim.

HASAN BASRİ B. — Dersim'in maaşatını verdiniz mi?

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Dersimin maaşatı da tediye edilmiştir. Mütedahil maaşat da tediye edilmiştir. İdarei hususiyelere borcumuz yoktur. Kâmilen tediye edilmiştir. Elân daha yerlerine vâsil olmadıysa o, postanın götürmemesinden neşet etmiştir. O da bana ait bir mesele değildir. Buradan kurtulmak için ben postaya veriyorum, gider, gitmez, benim elimde başka bir şey yoktur.

Sonra Basri Beyefendi; tarik bedelâtı nakdiyesinden bahis buyurdular. Demin de arzettiğim vehile, tarik bedelâtı nakdiyesinin miktarı hakikisi hakkında elimde malûmat yoktur. Fakat bu malûmatı istihsal etmekte kolay değildir. Bir çok livalar vardır ki, malûmat vermediği gibi hatta idarei hususiyeler tarik bedelâtını elan tetkik ettirmemişlerdir. Tahakkuk ettirilmeyen bir şeyi benim tahsildarların nasıl tahsil ederler? Rica ederim. Sonra buyurdıkları vehile tahsildarların bu hususta diğer tahsilâta nispetle ihmâl etmiş olmaları da hakikattir. İdarei hususive meselesini halletmek istiorsanız kökünden halledelim diyorum. Hakkım var mı Vehbi Bev?

VEHBİ B. — Var.

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Sonra efendim buyuruyorlar ki, bahusus onu arz edeyim. Tarik bedelâtı meselesini takip etmek benden ziyade Dahiliyeye ait bir meseledir. Çünkü idarei hususive varidattır. İdarei hususive varidatı olarak mahallin idare memurları bunu takip ederler. Bir cihette bir noksan görüp bana yazarlarsa, filân yerde tahsildarlar tahsilât yapmıyor derlerse, ben de derhal tahsildarları teziye ederim. Binaenaleyh ben bunu kendi malım gibi takip edemem. Şikâyet vâkı olursa takip ederim. Çünkü okadar işim vardır ki, bir de bunlarla uğraşamam.

Sonra efendim; tahsilât hakkında ne tasavvur ettiğini soruyor. Heyeti Celilenize arzettim ki, tahsil edilen miktar on bir milyon lira ve buna mukabil masarifi sekiz yüz bin liradır. Bu tahsilât masarifini daha ziyade azaltmak için bir takım tasavvuratımız vardır. Kadıo Encümeniyle buna dair müzakere ettik. Bu tasarrufattan birisi, müfredat kâtiplerinin ilgasıdır. Kura kâtiplerinin kaldırılmasıdır. Yalnız şu şartla kabul ederim: 1337 bütçesinde kabul edecekseniz müfredata ait olan tafsilâtı yazdırıp ayrıca her şey için vergi tezkeresi vermek usulünü kaldırır, yalnız herkesin vereceği miktarı divarlara yapıştırmak suretiyle kabul ederseniz, yalnız müceddet vergi olduğu zaman ayrıca bir vergi tezkeresi tamim etmeği kabul ederseniz o zaman

bunları kaldırırım. Fakat kanun beni icbar ederken, belki de faidesiz olmak üzere, vergi tezkeresi doldurmak lâzımgelir. Fakat kanunsuz kaldıramam Binaenaleyh 1337 bütçesinde Heyeti Celilenize tasavvuratımız arz edilecektir.

Yalnız Heyeti Celilenizden bir şeyi istirham edeceğim. Ben hokkabaz değilim. Değneği böyle kaldırıp, bu kalktı, bu kalkmadı, bu girdi... Bunu yapamam. Her bir şey tedrici olacaktır ve her bir ıslâhat tekemmüle doğru gidecektir. Binaenaleyh diğer devairi tahsilîye ve bütün vergileriniz hakkında lâzımgelen teskilât ve tadilât peyderpev ve mümkün olabildiği kadar yapılacaktır. Buna emin olmanızı rica ederim.

REİS — Altmışıncı fasıl hakkında müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

Avıntap Mebusu Abdurrahman Efendinin tadilnamesi var, okunacak:

Riyaseti Celileye

Maliye Vekâletinin bütçesinin 60 nci faslının birinci maddesinde muharrer defterdarlar tahsisatının halâ nispeti kadimeleri dairesinde tesviye edildiğini Maliye Vekili Beyefendi izahlarında dermeyan buyurdular. Halbuki defterdarlar vaktiyle bir kaç livanın muhasibi mesulü olduklarından dolayı maaşı müstevfa aldıkları, halbuki bugün defterdarlar muhasebeci vaziyetinde bulduklarından bir nimet külfet mukabili ve maaş karşılığı olduğundan beyan olunan defterdarlar maaşlarının birinci sınıf muhasebeciler derecesine tenzilini arz ve teklif ederim.

Avıntap Mebusu
Abdurrahman

MALİYE VEKİLİ FERİD B. — Efendim; arzettiğim 1336 bütçesinde defterdarlara ait para sarfedilmiştir. Onun için bunun kabulü caiz olamaz. Sarfedilmiş bir paradır.

REİS — Efendimi okunan Abdurrahman Beyin tadilnamesini nazarı mütalâaya alanlar lütfen ellerini kaldırsın reddedildi.

Faslı reyî âlinize arz ediyorum. 60 nci faslı kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın, 60 nci fasıl kabul olundu.

Efendim Adliye Vekâleti Vekili için icra kılınan intihapta reyî iştirak eden (148) dir, (5) müstenkife karşı, Zekâi Bey (47), Hafız Mehmet B. (70), Ata B. (25), Osman Nuri Bey bir rey kazandılar. 148 de ekseriyeti muflaka 75 olduğuna göre muamele tamam değildir. İkinci defa intihap yapacağız.

Efendim Heyeti Vekile Riyasetinden vâkı olan talep üzerine şimdi bir celse hafiye akdini teklif ediyorlar. Arzu buyursanız, izahat almak isterseniz, salonu tahliye edelim. Sonra..

(Salon samiin tarafından tahliye olunarak celse hafiyeye başlanmıştır).

(Üçüncü celse hafidir).

